

DOI: 10.55666/folklor.1543055

**ÇAĞDAŞ AZERBAYCAN ÇOCUK EDEBİYATI YAZARI
EYVAZ ZEYNALOV'UN "BAYRAM PAYI" ADLI HİKÂYESİ
ÜZERİNE BİR İNCELEME***

Yaşar SÖZEN** & Soner SAĞLAM***

Öz

Eyvaz Zeynalov, Bağımsızlık Dönemi Azerbaycan edebiyatının önde gelen çağdaş isimlerinden biridir. Zeynalov, Azerbaycan edebiyatında yetişkinlerin yanı sıra çocuklar için de eser veren önemli bir yazardır. Azerbaycan çocuk edebiyatında özellikle çocuklara yönelik kaleme aldığı hikâye ve masal türündeki eserleriyle tanınır. Yazar, çocuklara özgü kaleme aldığı hikâye ve masal metinlerinde millî, ahlaki, dinî, toplumsal ve evrensel değerleri başarıyla işler ve çocuk okura aktarır. Bu bağlamda Eyvaz Zeynalov'un temsil ettiği çocuk edebiyatı, misyonu ve işlevi olan bir edebiyattır. Çocuk edebiyatının misyonunu ve işlevini ortaya koyan temel bileşenlerden biri de çocuğa görelilik ilkesidir. Çalışmaya konu olan ve yazarın çocuklara yönelik kaleme aldığı *Bayram Payı* adlı hikâye metni, çocuğa görelilik ilkesinin iç yapı unsurları (konu, kahramanlar, dil ve anlatım, ileti) bakımından ele alınmış ve incelenmiştir. Hikâye metni üzerinde, çocuk hikâye ve masal incelemelerinde de kullanılan metin merkezli yapısal yöntem çerçevesinde inceleme yapılmıştır. Bu yöntem eşliğinde metni oluşturan iç yapı unsurlarının özellikleri ayrıntılı olarak ortaya konulmuştur. Çalışmanın kavramsal çerçevesinin daha iyi anlaşılması için *Bayram Payı* adlı hikâye metni hem orijinal şekliyle yani Azerbaycan Türkçesiyle hem de Türkiye Türkçesine aktarılmış şekliyle incelemenin sonunda verilmiştir. İnceleme neticesinde hikâye metninin Azerbaycan çocuk edebiyatının önemli sanatsal ve edebî verimleri arasında yer aldığı görülmüştür. Bunun yanında çalışmaya konu olan hikâyenin sahip olduğu tüm özellikleriyle çocuğa uygun edebî bir ürün olduğu tespit edilmiştir. Bu çalışmanın yapılmasındaki temel amaç, çok yönlü bir sanatsal kişiliğe sahip olan Eyvaz Zeynalov'u ve çocuk edebiyatı alanındaki eserlerini tanıtmaktır. Bu bağlamda çalışmada yazarın hayatı, edebî şahsiyeti ve eserleri hakkında ayrıntılı olarak bilgi verilmiştir. Özellikle çocuk edebiyatı alanında meydana getirdiği eserleri üzerinde önemle durulmuştur. İncelemiş olduğumuz hikâye metninin tahlili sonucunda yazarın çocuk eserlerinin sanatsal, edebî ve bilimsel yönden incelemeye değer olduğu görülmüştür.

Anahtar Kelimeler: Eyvaz Zeynalov, Bayram Payı, hikâye, çocuğa görelilik ilkesi, iç yapı unsurları.

* Bu makale, Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarihî ve Günümüz Türk Lehçeleri ve Edebiyatları Doktora Programı kapsamında yürütülmekte olan "Bağımsızlık Dönemi Azerbaycan Çocuk Edebiyatında Hikâye (Temsilciler-İnceleme-Metin)" adlı doktora tez çalışmasından türetilmiştir.

** MEB-Türkçe Öğretmeni, Doktora Öğrencisi, Pamukkale Üniversitesi, İnsan ve Toplum Bilimleri Fakültesi, Çağdaş Türk Lehçeleri ve Edebiyatları Bölümü, Güney-Batı (Oğuz) Türk Lehçeleri ve Edebiyatları Ana Bilim Dalı, Denizli/Türkiye, yasarsozen09@gmail.com, ORCID: 0000-0002-6801-6442

*** Doç. Dr., Pamukkale Üniversitesi, İnsan ve Toplum Bilimleri Fakültesi, Çağdaş Türk Lehçeleri ve Edebiyatları Bölümü, Güney-Batı (Oğuz) Türk Lehçeleri ve Edebiyatları Ana Bilim Dalı, Denizli/Türkiye, soner.saglam@gmail.com, ORCID: 0000-0003-0308-3326

A EXAMINE ON CONTEMPORARY AZERBAIJANI CHILDREN'S LITERATURE AUTHOR EYVAZ ZEYNALOV'S STORY CALLED "BAYRAM PAYI"

Abstract

Eyvaz Zeynalov is one of the leading contemporary figures of Azerbaijani literature during the Independence Period. Zeynalov is an important writer in Azerbaijani literature who writes works for children as well as adults. In Azerbaijani children's literature, he is especially known for his works in the genre of stories and fairy tales written for children. The author successfully handles national, moral, religious, social and universal values in the story and fairy tale texts he writes for children and conveys them to the child reader. In this context, children's literature, represented by Eyvaz Zeynalov, is a literature with a mission and function. One of the basic components that reveal the mission and function of children's literature is the principle of suitability for the child. The story text called *Bayram Payı*, which is the subject of the study and written by the author for children, was discussed and examined in terms of the internal structure elements of the principle of suitability for children (topic, heroes, language and expression, message). The text of the story was analyzed within the framework of the text-centered structural method, which is also used in children's stories and fairy tale studies. With this method, the characteristics of the internal structure elements that make up the text are revealed in detail. In order to better understand the conceptual framework of the study, the story text called *Bayram Payı* is given at the end of the study, both in its original form, that is, in Azerbaijani Turkish, and in its translated version into Turkey Turkish. As a result of the analysis, it was seen that the story text is among the important artistic and literary works of Azerbaijani children's literature. In addition, it has been determined that the story that is the subject of the study is a literary product suitable for children with all its features. The main purpose of this study is to introduce Eyvaz Zeynalov, who has a versatile artistic personality, and his works in the field of children's literature. In this context, detailed information about the author's life, literary personality and works is given in the study. Particular attention was paid to his works in the field of children's literature. As a result of the analysis of the story text we have examined, it has been seen that the author's children's works are worth examining from artistic, literary and scientific perspectives.

Keywords: Eyvaz Zeynalov, Bayram Payı, story, principle of suitability for the child, internal structure elements.

Giriş

Çalışmada Çağdaş Azerbaycan edebiyatının önemli bir temsilcisi olan, çocuk edebiyatı alanında daha çok çocuklara özgü kaleme aldığı hikâye ve masal türündeki eserleriyle tanınan ve bundan dolayı Çağdaş Azerbaycan çocuk edebiyatının da önemli bir ismi olarak kabul edilen Eyvaz Zeynalov'un çocuklar için yazdığı *Bayram Payı* adlı hikâyesi, çocuğa görelilik ilkesinin iç yapı unsurları bakımından incelenmiştir. Eyvaz Zeynalov, Anar ve Elçin'le birlikte Türkiye'de en çok tanınan Azerbaycan edebiyatının çağdaş şahsiyetlerinden biridir. Bu zamana kadar yazarın birçok eseri Türkiye'de çeşitli matbuat organlarında yayımlanmış ve birçok kitabı neşredilmiştir. Özellikle hikâye türünde kaleme aldığı eserleri Türk okuyucusu tarafından büyük bir beğeniyle karşılanmıştır. Bunun yanında son yıllarda çocuklara özgü kaleme aldığı hikâye ve masal türündeki edebî eserleri, Türkiye'de kitap olarak neşredilme imkânı bulmuştur. Çalışmada metin merkezli yapısal yöntem kullanılarak, çocuğa görelilik ilkesinin iç yapı unsurlarına göre tahlil edilen *Bayram Payı* hikâye metni de çocuklar için yazılmış önemli bir edebî eserdir.

Çocuğa görelilik ilkesinin iç yapı unsurları konu, kahramanlar, dil ve anlatım ile iletidir. Her edebî metnin muhtevasını meydana getiren bu unsurlar, aynı zamanda metin merkezli yapısal yöntemin de önemli öğeleridir. Bu öğelerin yanı sıra inceleme sürecinde çocuk edebiyatını yapılandıran diğer temel bileşenlerden çocuk gerçekliği, çocuk duyarlılığı ve çocuk bakışı gibi ilkeler de göz önünde bulundurulmuştur. Böylelikle hikâye metninin çocuk edebiyatını yapılandıran temel bileşenler bakımından incelenmesi sağlanmıştır. Zeynalov tarafından çocuklar için kaleme alınan hikâye metninin seçiminde işlevsel yöntem kullanılmıştır. Yazar ve şairler tarafından kaleme alınan her edebî eserin mutlaka bir işlevi vardır. Bu işlev genel edebiyata mukayeseyle çocuk edebiyatında daha belirgindir. Yapıtların yazılma nedenini meydana getiren bu işlev, eserin hacmine, muhtevasına, iç ve dış yapı unsurlarına, edebî türüne ve yazarın bakış açısına göre büyük oranda değişiklik gösterir.

Çocuk edebiyatı alanında meydana getirilen eserlerde en önemli işlev, daha çok pedagojik ve eğitimsel işlevdir. Çocuk yazarlarının çoğu, edebî ve sanatsal zevkin yanı sıra kaleme aldıkları eserlerin pedagojik ve eğitimsel yönüne daha çok dikkat ederler. Bu bağlamda incelenen hikâye metninin pedagojik, eğitimsel ve edebî işleve sahip olması, metin seçimindeki temel ölçüt olmuştur. İncelenen hikâye metni, önemli bir pedagojik, eğitimsel ve edebî işleve sahip, çocuk okura temel değerleri duyumsatan, edebî ve sanatsal zevkin ön planda olduğu bir eserdir. *Bayram Payı* adlı çocuk hikâyesi, bu özellikleri bünyesinde barındırdığı için çocuğa görelilik ilkesine göre incelenmiştir.

1. Eyvaz Zeynalov'un Hayatı, Edebî Şahsiyeti ve Eserleri

Bağımsızlık Dönemi Azerbaycan çocuk edebiyatının önemli temsilcilerinden biri de Eyvaz Zeynalov'dur. Zeynalov, 18 Ocak 1950 tarihinde Karabağ'ın Ağdam şehrinde doğmuştur. Babası tüccar, annesi ise ilkokul öğretmenidir. Üniversite tahsilini Bakü'de Azerbaycan Pedagoji Enstitüsünde tamamlamıştır. 1973 yılında Azerbaycan Dili ve Edebiyatı Fakültesini bitirmiştir. 1973 yılında Salyan şehrine öğretmen olarak ataması yapılmış ve aynı yılın mayıs ayında askerliğe çağırılmıştır. Çeşitli nedenlerden dolayı birkaç yıl Rusya'nın Volgograd vilayetinde, Ukrayna'nın Zaporozhye, Donetsk şehirlerinde yaşamış, muhtelif işlerde çalışmıştır. Aynı zamanda Ağdam'da çıkan o zamanki *Lenin Yolu* gazetesinde görev almıştır. Çeşitli gazetelerde hizmetlerde bulunmuştur. Ağdam, Ermeniler tarafından işgal edilince ailesiyle Bakü'ye göçmüş ve Garadağ Rayonu, Lökbatan kasabasına yerleşmiştir. Evlidir. Bir oğlu, bir kızı; dört tane de torunu vardır (Zeynalov, 2016: 5-6; 2017: 3).

Eyvaz Zeynalov, Azerbaycan edebiyatında yetişkinler için eserler kaleme alan bir yazardır. Yetişkinlerin yanı sıra çocuklara yönelik hikâye türünde eserler yazdığı için çocuk edebiyatının önemli bir yazarı olarak da kabul edilir. Yazarın ilk hikâyeleri henüz ortaokuldayken gazetede yayımlanmıştır. Yazarın ilk hikâyesi olan *Kalıp Koymak*, lise 9. sınıftayken *Lenin Yolu* gazetesinde yayımlanmıştır. Çeşitli dergi ve gazetelerde zaman içerisinde birçok hikâyesi neşredilmiştir. İlk kitabı 1990 yılında Yazıcı Yayınevinden *Rengsiz Yuhu* adıyla çıkmıştır. Ermeni hücumları, işgali ve kaçkınlarla ilgilendiği için uzun müddet sanat ve edebiyat dünyasından uzak kalmıştır. Çocuklar için daha çok küçük hikâyeler kaleme almıştır. Yazar, 1999 yılında çocuklara özgü küçük hikâyelerin yer aldığı *Bahalı Şokolad Kutusu* adlı bir kitap yayımlamıştır (Zeynalov, 2016: 6; 2017: 3-4).

Çağdaş Azerbaycan edebiyatında nesrin önemli temsilcilerinden biri olan Eyvaz Zeynalov, Türkiye’de edebî muhitler ve okurlar tarafından yakından tanınmaktadır. Zeynalov, Türkiye’de Anar ve Elçin’le birlikte en çok tanınan Azerbaycanlı yazarlardan biridir. Son zamanlarda eserlerinin birçoğu Almancaya çevrilerek Almanya’da prestijli yayınevlerinde yayımlanmıştır. Hikâyeleri Türkiye, Rusya, Kazakistan, Kırgızistan ve Azerbaycan’da birçok dergide neşredilmiştir. 2007 yılında Avrupa Neşir Matbu Evi Eyvaz Zeynalov’u “*En Yahşi Vatanperver Yazar*” Uluslararası Altın Ödülü’ne layık görmüştür. Avrasya Yazarlar Birliği tarafından 2008 yılında düzenlenen Kaşgarlı Mahmut Uluslararası Hikâye Yarışması’nda dereceye girmiştir. Yazarın eserleri başta Azerbaycan olmak üzere Türkiye, Gürcistan ve Almanya’da yayımlanmıştır. Hikâyeleri Rusya’da Rusça, Kırım’da Kırım Tatarca, Gürcistan’da Gürcüce, Kırgızistan’da Kırgızca, Ukrayna’da Rusça ve Ukraynaca olarak; Türkiye’de Türkiye Türkçesinde *Hece Öykü*, *Bizim Külliye*, *Kardeş Kalemler*, *Edebiyatta Yankı*, *Dönence*, *Bercest*, *Türk Ocağı Dergisi* dergilerinde ve *Türk Ocağı web* sayfasında yayımlanmıştır. Zeynalov, Azerbaycan Yazarlar Birliği, Avrasya Yazarlar Birliği ve Gürcistan Yazarlar Birliği üyesidir (Zeynalov, 2016: 6; 2017: 4).

Yazarın *Rengsiz Yuhu* (Povest-Hikâyeler), *Bahalı Şokolad Kutusu*, *Kırmızı Elmalar* (Hikâyeler), *Masal ve Rivayetler*, *Karabağ Hikâyeleri*, *Kış Güneşi* (Povest-Hikâyeler), *Beledçi* (İki Roman: *Beledçi ve Gisas*), *Kanun Romanı*, *Tele Romanı*, *Alın Yazısı Romanı*, *Çocuk Hikâyeleri ve Masallar*, *Kara(b)ağlayan Hikâyeler*, *Eski Bisiklet* (Hikâyeler), *Kâşifler* adlı kitapları, Azerbaycan edebiyatında önemli eserler arasındadır. Edibin *Bahalı Şokolad Kutusu*, *Kırmızı Elmalar* (Hikâyeler), *Masal ve Rivayetler*, *Çocuk Hikâyeleri ve Masallar*, *Çocuk Hikâyeleri* (Hikâyeler), *Dede ve Torun* (Çocuk Hikâyeleri), *Tabiatın Dostları* (Çocuk Hikâyeleri), *Plastilin Pişik* (Masal), *Plastilin Hikâyeler*, *Yahşi Yuhuları Kim Görür* (Hikâye ve Masallar) adlı eserleri, çocuklar için daha çok hikâye ve masal türünde kaleme alınan ve neşredilen kitaplardır. Eyvaz Zeynalov’un *Çocuk Hikâyeleri* (Hikâyeler), *İntikam* (Roman), *Eski Bisiklet* (Hikâyeler), *Kara(b)ağlayan Hikâyeler* (Hikâyeler), *Komşunun Misafiri* (Hikâyeler), *İntikam* (Roman), *Borç Defteri* (Hikâyeler), *Dede ve Torun* (Çocuk Hikâyeleri), *Kış Güneşi* (Uzun Hikâye), *Tabiatın Dostları* (Çocuk Hikâyeleri), *Moskova Ekspresi* (Roman), *Ömre Atılan Taş* (Roman) adlı kitapları ise çeşitli yıllarda Türkiye’de neşredilmiştir.

Zeynalov’un hikâyeleri Türkiye’de daha çok *Köroğlu*, *Hece Öykü*, *Kümbet*, *Temrin*, *Bercest* gibi edebiyat dergilerinde ve *Azerbaycan Öyküsü*, *Azerbaycan Edebiyatında Karabağ Hikâyeleri*, *Çağdaş Azerbaycan Öyküsü*, *Günümüz Azerbaycan Öyküsü*, *Azerbaycan Edebiyatında Hikâye* adlı hikâye antolojisi şeklinde hazırlanmış kitaplarda neşredilmiştir. Yazarın Türkiye’de çeşitli dergilerde yayımlanan hikâyelerine *Kafası Olsaydı*, *Şeker*, *İhtiyarlamamı İstemiyorum*, *Su Satan Şiraslan’ın Oğlu*, *Ali Metroda Çalışıyor*, *Kaysı Ağacı*, *Kiraz Ağacı*, *Ceza*, *Tanımadığım Moskova*, *İlk Aşk*, *İlkokul Önlüğü* adlı eserleri örnek verilebilir (Zeynalov, 2016: 5-6; 2017: 4-5).

Eyvaz Zeynalov adına Türkiye’de iki edebiyat dergisi özel sayı çıkarmıştır. Bunlardan ilki aylık dil, kültür ve edebiyat dergisi olan *Köroğlu* dergisidir. *Köroğlu* dergisinin 2016 Temmuz sayısı, Azerbaycan edebiyatında önemli bir hikâye yazarı olan ve çocuklar için de kısa hikâye türünde eserler kaleme alan Eyvaz Zeynalov adına çıkmıştır. Zeynalov adına özel çıkan diğer bir yayın organı ise iki aylık düşünce ve edebiyat dergisi olan *Temrin* dergisidir. *Temrin* dergisinin 2017 Ocak-Şubat sayısı Eyvaz Zeynalov adına özel çıkarılmıştır. Bu dergide Zeynalov hakkında edebiyatçı ve akademisyenler tarafından birçok yazı kaleme alınmıştır. Bu yazıların yanı sıra yedi tane de hikâye yayımlanmıştır. *Köroğlu* dergisinde yazarın *Plastik Tilki*, *Nasip*, *Padişahın Katırı*, *Vay Hâlinize*, *Vezirin Hayır Duası*, *Tanımadığım Moskova*, *Kuralsız Savaş* adlı hikâyeleri Türkiye Türkçesiyle yer almıştır (Zeynalov, 2016: 5-6; 2017: 3-5).

Eyvaz Zeynalov ve eserleriyle ilgili 2018 yılında Uşak Üniversitesi’nde “*Mircevat Ahıskalı ve Eyvaz Zeynelov’un Hikâyelerinde Göç ve Sürgün*” adlı bir yüksek lisans tez çalışması hazırlanmıştır. Çalışmada iki farklı yazarın hikâyelerinde göç ve sürgün temaları ele alınmış ve incelenmiştir. Tez çalışmasında Mircevat Ahıskalı’nın dört; Eyvaz Zeynalov’un ise on beş hikâyesi üzerinde inceleme yapılmıştır. Zeynalov’un *Karabağ Derdi*, *Kiraz Ağacı*, *Kuralsız Savaş*, *Yâd Dağlarda*, *Ceza*, *İntikam*, *Kaçakaç*, *Karpuz Çekirdekleri*, *Soğuk Şeker*, *Türk’ün İtirafı*, *Yılan Yavrusu*, *Bayram Payı*, *En Kıymetli Şey*, *O Gün Herkes Hocalılı İdi*, *Kafes* adlı hikâyeleri incelemeye tabi tutulmuştur (Sevim, 2018: iii-xiv).

Genel olarak yetişkinler için eserler kaleme alan ancak çocuklara özgü yazdığı kısa hikâyelerle Bağımsızlık Dönemi Azerbaycan çocuk edebiyatında kendine özel bir yer edinmiş ve bundan dolayı bir çocuk yazarı olarak da tanınan Eyvaz Zeynalov, çocuklara yönelik hikâye türünde birçok önemli eser meydana getirmiştir. Eyvaz Zeynalov'un çocuklar için kaleme aldığı *Merhamet, Canavar ve Tilki, Kime Lazımdı, Han ve Kasıb Oğlan, Saatin Akrepleri, Nankör Evlatlar, Dozankurdu ve Elma Kurdu, Bir Yerde Ki, Başı Olsaydı, Balaca Bal Arısı, Tabiatın Dostları, Canavar Yemezdi, Ana ve Kız, Plastilin Tilki, Maşın Eken Oğlan, Zahmet Etri, Saksagan Ne Aktarıyordu, Besimdi, Kim Güçlüdür, En Kıymetli, Dede ve Torun, Pahalı Şokolad Kutusu, İlkokul Önlüğü* adlı hikâyeleri, Azerbaycan çocuk edebiyatında önemli bir yere sahiptir.

Edibin *Bahalı Şokolad Kutusu, Kırmızı Elmalar (Hikâyeler, Masal ve Rivayetler), Çocuk Hikâyeleri ve Masallar, Çocuk Hikâyeleri (Hikâyeler), Dede ve Torun (Çocuk Hikâyeleri), Tabiatın Dostları (Çocuk Hikâyeleri), Plastilin Pişik (Masal), Plastilin Hikâyeler, Yahşi Yuhuları Kim Görür (Hikâye ve Masallar)* adlı eserleri, çocuklar için daha çok hikâye ve masal türünde kaleme alınan ve neşredilen kitaplardır. Eyvaz Zeynalov'un ilk olarak 1999 yılında yayımlanan ve son baskısı 2018 yılında Han Neşriyatı tarafından yapılan *Bahalı Şokolad Kutusu* adlı kitabında, çocuklar için kaleme alınan hikâye ve masal türündeki eserler bir araya getirilmiştir. Kitapta Azerbaycan çocuk edebiyatı için önemli bir yere sahip olan ve çocuklar arasında büyük bir ilgi ve hevesle okunan hikâye ve masallar yer almıştır. Kitapta kırk hikâye, yirmi dört masal, iki masal-povest ve bir manzum sahnecik olmak üzere çocuklar için altmış yedi eser bulunmaktadır. Yazarın çocuklar için yayımladığı *Kırmızı Elmalar* adlı kitapta ise kırk üç hikâye ve yirmi beş masal yer alır. Zeynalov'un çocuklara özgü hazırladığı *Çocuk Hikâyeleri ve Masallar* adlı eserinde on beş hikâye, on masal ve bir efsane metni bulunmaktadır.

Eyvaz Zeynalov'un Türkiye'de yayımlanan *Tabiatın Dostları* ile *Dede ve Torun* adlı eserlerinde, çocuklar için kaleme alınan yirmi beşer kısa pedagojik hikâye yer almaktadır. Bu eserler çocuklara yönelik eğitici hikâyelerdir. Yazarın Bakü'de Libra Kitap Yayınevinden çıkan *Yahşi Yuhuları Kim Görür* adlı eserinde çocuklara yönelik kaleme alınan hikâye ve masallar yer alır. Kitapta çocuklar için yirmi hikâye ve masal metni bulunur. Edibin çocuklar için yazdığı *Plastilin Hikâyeler* adlı kitabı, 2023 yılında Arapça olarak Tebriz'de yayımlanmıştır. Bir masal kitabı olan *Plastilin Pişik* adlı eseri ise 2022 yılında Bakü'de çıkmıştır.

2. İnceleme

Bayram Payı adlı çocuk hikâyesi, usta hikâye yazarı Eyvaz Zeynalov tarafından 2008 yılında çocuklar için kaleme alınmıştır. Hikâye metni ilk olarak 2010 yılında *Azadlık Radyosu* tarafından düzenlenen hikâye müsabakasında dereceye girmesi sonucunda neşredilmiştir. *Azadlık Radyosu*, belirli kriterlere göre 2010 yılında bir hikâye müsabakası düzenlemiştir. Bu müsabakada yirmi beş yazar, yirmi bir farklı hikâyeyle dereceye girmiştir. Eyvaz Zeynalov'un ise düzenlenen bu yarışmada *Ali Metroda İşleyir ve Bayram Payı* adlı hikâyeleri seçilerek dereceye (*Ali Metroda İşleyir-ilk on hikâye arasında yetişkinler için; Bayram Payı-ilk yirmi hikâye arasında çocuklar için*) girmeye hak kazanmıştır.

Bayram Payı hikâyesi, yazarın Han Neşriyatı tarafından 2018 yılında yayımlanan *Bahalı Şokolad Kutusu* (s. 23-27) kitabında yer almıştır. İnceleme bölümünde bu kitaptaki hikâye metni kullanılmıştır. İncelemede hikâye metninden yapılan tüm alıntılarda bu kitaptaki sayfa aralığına yer verilmiştir. Çalışmanın sonunda ise hikâye metninin hem orijinal yani Azerbaycan Türkçesi hem de Türkiye Türkçesine aktarılmış şekli yer almaktadır. Hikâye metninin hedef kitlesi, ilköğretim birinci ve ikinci kademedeki yani ilkokul ve ortaokulda eğitim gören (6-14 yaş) çocuklardır. Bu kademedeki çocukların bilişsel, duyuşsal, sosyal, ahlaki ve duygusal gelişimleri göz önünde bulundurularak hikâye metni yazar tarafından kaleme alınmıştır.

Bayram Payı hikâyesi, Zeynalov'un 2011 yılında Bengü Yayınları tarafından Türkiye'de neşredilen *Kara(b)ağlayan Hikâyeler* adlı kitabında da yer almıştır. Bu kitapta Zeynalov tarafından kaleme alınan on altı hikâye bulunmaktadır. Kitapta yer alan hikâyeler, İmdat Avşar ve Ömer Küçükmehtetoğlu tarafından Türkiye Türkçesine aktarılmıştır (Zeynalov, 2011: 3). Hikâye metni, metin merkezli yapısal yöntem kullanılarak çocuğa görelilik ilkesinin iç yapı unsurları (konu, kahramanlar, dil ve anlatım, ileti) bakımından incelenmiştir.

Yapılan hikâye incelemesinin daha iyi anlaşılması için çocuğa görelilik ilkesinin açıklanmasında fayda vardır. Çocuk edebiyatının gelişmesinde, çocukluk dönemi, çocuk psikolojisi, çocuk eğitimi ile ilgili bilimsel çalışmaların artması neticesinde *çocuğa göre, çocuk için, çocuk duyarlılığı, çocuk gerçekliği* gibi kavramlar ortaya çıkmıştır (Sağlam, 2020: 28). Bu bağlamda çocuk için oluşturulan her edebî eserde çocuğa göre olma ilkesi temele alınarak birinci öncelik kabul edilir. Bunun için çocuğa görelilik; onun ilgilerini, gereksinimlerini, dil evrenini göz önünde tutmayı, hazırlanacak okuma metnini bunlarla örtüşmeyi zorlar (Sever, 2019: 17). Dolayısıyla çocuk edebiyatı kültürü içinde en duyarlı yaklaşımları çocuğa görelilik ilkesi belirler. Çocuğa göre deyince, çocuklar için yapılacak edebiyatın çocuğun büyüme ve gelişme çağlarına, psikolojisine, sözcük ve kavram bilgisine, algılama düzeyine uygun bir duyarlılık anlaşılmalıdır (Şirin, 2000: 19).

Bu bağlamda çocuğun okuyacağı metin ile çocuk arasında ilgi, gereksinim, dil, anlam, bakış açısı ve düzey bakımından bir ilişki olmak zorundadır. Çünkü kendi gerçekliğini kitapta bulan çocuğun okumaya karşı geliştireceği ilgi, yazın eğitiminin en önemli koşulu olan güdülenmeyi en üst düzeyde tutar (Dilidüzgün, 2004: 81). Bunun için çocuğa görelilik; çocuğun düşlem gücüne seslenen, onun rahatça ve tat alarak okuyup anlayabileceği dili ve anlatımı kendinde barındıran, ilgi duyabileceği konuları işleyen, onu duygu ve düşünce yönünde besleyen, kurgusu ve olay örgüsü karmaşık olmayıp onun kavrayabileceği bir düzeyde olan, dikkat dağıtıcı ayrıntılardan arındırılmış özellik ve niteliklerin bütünüdür (Yurttaş, 1997: 57). Tanımdan da anlaşılacağı gibi çocuğa görelilik, çocuk kitaplarında, yazın olma özelliklerinin yanında çocuğa özgü koşulların dikkate alınmasıdır. Genel bir açıklamayla, yazınsal kitaplarda çocuğa görelilik; kitabın hem biçimsel, içerik ve eğitsel özelliklerinin çocuğun doğası, ilgi ve gereksinimleri, dil ve anlam evreni, bakış açısıyla örtüşmesi hem de yazın olma ilkelerini yerine getirmesidir (Çer, 2016: 85-86).

2. 1. Konu

Bayram Payı adlı çocuk hikâyesinin konusu, günümüzde özellikle Kafkasya’da, Kuzey ve Güney Azerbaycan’da, Türkiye’nin doğu bölgelerinde ve genel olarak bütün Türk dünyasında canlı olarak yaşatılan ve geçmişten günümüze aktarılan Nevruz Bayramı gelenekleridir. Nevruz geleneklerinin yanı sıra Hocalı bölgesinde Ermenilerin Azerbaycan Türklerine karşı gerçekleştirdikleri katliamın acı sonuçları da metnin kurgusal yapısı içinde konu olarak ele alınır ve işlenir. Kısacası Nevruz gelenekleri ile Hocalı Katliamının acı neticeleri, hikâyenin genel konusunu teşkil eder. İki arkadaşın yani Vagif ile Mehdi’nin, Nevruz Bayramı’nın en güzel geleneklerinden biri olan papak ya da torba atma şeklinde adlandırılan geleneği yaşatmaları, evlerin kapılarının önüne papak atarken gelişen olaylar dizisi kurgusal yapı içinde konu olarak ele alınır ve işlenir. Bunların yanı sıra hikâyede gelişen olaylar çerçevesinde konu olarak üzerinde durulması gereken noktalardan bir diğeri ise yardımlaşma ve merhamet değerleri ile çocuk dünyasıdır. Hikâyede vuku bulan olaylar eşliğinde yardımlaşma ve merhamet değerleri ile çocukların hayal dünyası, üzerinde durulması gereken önemli konulardır.

Hikâyede Nevruz Bayramı yaklaştığından dolayı bayram için yapılan hazırlıklar başlamıştır. Türk dünyasının genelinde 21 Mart, Nevruz Bayramı olarak kutlanır. Ancak Nevruz ile ilgili gelenekler mart ayının başında başlar ve 21 Mart’a kadar yani büyük bayram gününe kadar devam eder. Bu süreçte belirli bayram hazırlıkları yapılarak gelenekler yaşatılır ve en sonunda büyük bayram günü coşkuyla karşılanır. Bazı bölgelerde pratik olarak küçük farklılıklar olsa da genel anlamda aynı geleneklerin yaşatıldığı ve aynı ritüeller eşliğinde bayramın kutlandığı görülür. Hikâyede Nevruz Bayramı için hazırlıklar yapılmakta ve gelenekler sırasıyla yerine getirilmektedir. Hava kararır, çocuklar büyük bayram ateşinin etrafında toplanıp oynar, eğlenir, şarkı söyler ve bu ateşin üzerinde atlar. Bu sırada Vagif, Mehdi’yi kenara çekerek papak atmaya gideceklerini söyler. İki arkadaş önceden anlaşmış, bayram günü yani çarşamba akşamı evleri birlikte dolaşp, kapıların önüne papak atacaklarını söylemişlerdir.

Atalarından çocuklara kalan bu geleneği şimdi Vagif ile Mehdi yaşatır. İki arkadaş önceden hazırladıkları büyük torbaya topladıkları hediyeleri koyacak, sonra da aralarında kardeş payı yapacaklardır. Çocuklar ilk defa papak atmazlar. Geçmiş yıllarda birçok kez bu geleneği canlı olarak yaşattıkları için artık tecrübe sahibidirler. Çocuklar gidecekleri yerleri ise giriş kapılarına göre değerlendirirler. Özellikle eski ve tahtadan olan kapılar ile pahalı ve gösterişli olan kapılara

yaklaşmazlar. Çünkü çocuklara göre kapılar ev sahiplerinin aynasıdır ve kapılar da ev sahiplerine benzer. Tahta ve eski kapıların sahiplerinin çoğunluğu fakirdir. Zenginlerin kale kapılarını andıran pahalı kapıları ise kendileri gibi yenilmezdir. Bu kapılar, her zaman her adamın yüzüne açılmaz. Bu kapıların arkasında yenilen ve içilenler, her evde yenilen ve içilenlere benzemez. Dolayısıyla her papak atanın da papağına bir şey konulmaz. Çocuklar ne toplarlarsa orta hâlli kapılardan toplarlar. Çünkü bu kapıların sahipleri anlayışlı, eli açık ve cömert insanlardır.

Hikâyenin henüz başında toplumsal yapı hakkında verilen bu bilgiler hem hikâyenin genel yapısı hem de okurun hikâyeyi anlaması ve anlamlandırması sürecinde önemli bir yere sahiptir. Çünkü çocukların Nevruz Bayramı'nın en eski geleneklerinden biri olan papak atma ritüelini gerçekleştirirken yaptıkları bu değerlendirmeler, o günün toplumu, toplumun sahip olduğu sınıf bilinci, toplumda meydana gelen sınıf farklılığı hakkında okura önemli çıkarımlarda bulunma fırsatı verir. Hikâyeyi okuyan ve anlamlandırmaya çalışan çocuk okur, verilen bu örnekle toplumsal sınıf farklılığını anlayacaktır. Çünkü o günün toplumu ekonomik olarak fakir, orta gelirli ve varlıklı olmak üzere üç sınıfa ayrılmıştır. Toplumda meydana gelen bu sınıf farklılığı, doğal olarak toplumun her alanını derinden etkilemiş ve geleneklerin yaşatılmasında temel bir ölçüt olarak kabul edilmiştir. Dolayısıyla çocukların yaptıkları bu değerlendirmeler, hikâyede okura verilmek istenilen iletiler üzerinde de önemli bir etkiye sahiptir.

Hikâyenin başkahramanlarından Vagif'in, arkadaşı Mehdi'ye papak atmaya gidelim mi sorusunu sormasıyla hikâyedeki çatışma unsuru başlar. Vagif'in sorduğu bu soru, metindeki çatışma unsurunun başladığı yerdir. Devamında yaşanan olaylar çerçevesinde çatışma unsuru artarak devam eder. İki arkadaş oturdukları muhitteki kapıları yoklayarak bir hayli papak atarlar ve torbalarını neredeyse doldururlar. Son binaya gelirler ve üçüncü kattaki ilk zile basarlar. Papağı kapının eşiğine koyup hemen saklanırlar. Kapı çalındığında içeride Fatma teyze televizyon izlemektedir. Fatma teyze, kızı Sara'ya kapının çalındığını söyler. Sara, kapı deliğinden bakar ve çocukların papak attıklarını görür. Ancak kapıyı açıp açmama konusunda kararsızdır. Sabırsız olan çocuklar kapıyı tekrar çalıp saklanırlar. Sara, istemeyerek de olsa kapıyı açar ve papakları yerden kaldırır.

Sara, papakları annesine gösterip içine ne koyacağını düşünür. Annesi papaklara kavrulmuş buğday koymasını söyler. Lakin papaklara koymak için aldıkları malzeme ise sadece bir papağı dolduracak seviyededir. Papak atmak eski bir gelenek olduğu için içerisine muhakkak hediye olarak bir şeyler koymak gerekir. Çünkü herkes Nevruz Bayramı'na hazırlık yapar, semeni yeşertir, yumurta boyar, bahçelere saç asar, kazanlarda buğday kavurur, şekerpare ve baklava gibi tatlılar hazırlar. Hazırlanan bu yiyecekler papak atan çocuklara hediye olarak verilir. Sara da küçükken birçok kez papak atmış ve bu geleneği canlı olarak yaşamıştır. Saraların kapılarının önüne çocukların papak atmaları ve Sara'nın bu papaklara ne koyacağını kara kara düşünmesi, metinde henüz başlayan çatışma unsurunu tırmandırır.

Sara, her papağa bir goğal (küçük, sütlü gevrek veya küçük pide), bir şekerpare, beş altı tane şeker, üç dört tane de ceviz koyar. Ancak çocuklar yanlış bir kapıyı çalmışlardır. Çünkü bu evde Hocalı Katliamından kaçmış bir ailenin oturduklarından habersizdirler. Evde Fatma teyze ile kızı Sara tek başına yaşarlar. Ev ise kendi soydaşlarının yanına kaçıp giden bir Ermeni'nindir. Hocalı Katliamında Ermeniler, Fatma teyzenin kocasını ve oğlunu evleriyle birlikte yakmışlardır. Kızının yani Sara'nın eşini ve çocuklarını öldürmüşlerdir. Fatma teyze kızıyla birlikte uzun bir zaman ormanda eza eziyet çekerek tesadüfen sağ kalmıştır. Fatma teyze bunun sonucunda kalp ve şeker hastası olmuş, kızının ise parmakları soğuktan donmuştur. Fatma teyze ve kızı, devletin onlara verdiği yardımlarla geçimlerini sağlamaktadırlar. Bayramdan dolayı devlet onlara biraz malzeme yardımı yapmış ve kendi imkânlarıyla bir şeyler alarak bayrama hazırlanmışlardır.

Vagif ile Mehdi, papaklarının içine konulanları görünce pişman olurlar. Bu kapıya boş yere papak attıklarını söylerler. Artık başka bir kapıya papak atma fikrinden vazgeçerler. Merdivenlerden inerken Mehdi birden durur. Vagif neden durduğunu sorar. Mehdi, onlara bir papak bayram payı verelim mi diye Vagif'e sorar. Vagif arkadaşının kimi kastettiğini hemen anlar. Çocuklar bayram payı olarak topladıkları torbayı açarlar. Papağın birine şekerpare, baklava, yumurta, kavrulmuş buğday, ceviz ve fındık doldurup az önce geldikleri kapının eşiğine bırakır, zile basar ve saklanırlar. Mehdi'nin Vagif'e bir papağın içine bayram payı olarak hediye koyup, az önce çaldıkları kapının önüne bırakma fikrini sunması üzerine metindeki çatışma unsuru daha da tırmanır.

Kapı çalınınca Sara, çocukların kapıya yine papak attıklarını düşünür ve ne yapacağını bilemez. Sara, yavaşça kapıya doğru yürür, delikten dışarıya doğru bakar, kapıyı yavaşça aralar ve kimseyi göremez. Kapının önünde az önce atılan papaklardan birinin ağzına kadar dolu olduğunu görür. Başını uzatarak etrafa bakar ve çocuklar saklandıkları yerden Sara'nın gözüne ilişir. Sara, çocuklara bunun ne olduğunu sorar. Vagif ile Mehdi, saklandıkları yerden çıkıp, utana utana Sara'ya yaklaşır ve onlara bayram payı getirdiklerini söylerler. Sara, böyle bir şey olur mu diye tepki verir ancak ne diyeceğini bilemez. Çocuklar neden olmayacağını, onlar için bu hediyeleri getirdiklerini söylerler ve kabul etmesi için Sara'ya yalvarırlar. Sara artık hiçbir şey diyemez. Gözleri dolar, çocukların bu davranışı onu çok duygulandırır. Papağı alıp boşaltır ve boş papağı çocuklara verir. Geri döndüğünde annesi ne olduğunu sorar ancak Sara cevap veremez. Çünkü gözyaşları yanaklarından aşağı akar. Böylelikle hikâye son bulur.

Çocukların Fatma teyze ve kızı Sara'ya bir papak dolusu hediye vermek istemeleri, az önce geldikleri kapıyı tekrar çalmaları, Sara'nın kapıyı açıp içi hediyelerle dolu papağı görmesi, çocuklara bunun ne olduğunu sorması, aldığı cevap karşısında ne diyeceğini bilememesi ve hüzünlenip ağlaması, metnin kurgusal yapısı içinde çatışmanın zirvesidir. Vagif ve Mehdi'nin Fatma teyzelerin kapısına dolu papağı koymalarıyla çatışmanın zirvesi yaşanır ve devamında yaşanan olaylarla düğüm çözülür. Böylelikle hikâye son bulur. Görüldüğü gibi kurgusal yapı içinde birçok konu ve değer bir arada ele alınarak işlenmiştir. Bir yanda Nevruz gelenekleri kendini hissettirirken, diğer yandan Hocalı Katliamının acı sonuçları görülür. Bir yerde yardımlaşma ve merhamet değerleri ön plana çıkarken, diğer taraftan çocukların ne kadar saf ve temiz bir dünyalarının olduğu okura duyumsatılır. Doğal olarak hikâye metninde birçok konu birlikte ele alınarak işlenmiştir.

Hikâyede konu bağlamında üzerinde durulması gereken ilk nokta, bütün Türk dünyasında önemli bir yere sahip olan Nevruz gelenekleridir. Metinde Nevruz gelenekleri hakkında genel bir bilgi verildikten sonra, özel olarak kültürel belleğimizde önemli bir yere sahip olan ve Nevruz bayramlarında çocuklar tarafından canlı olarak yaşatılan papak atma geleneği okura aktarılır. Hikâyenin kurgusal yapısı zaten papak atma geleneği üzerine kurulmuştur. Bu geleneği en canlı şekilde yaşatan çocuklardır. Aynı zamanda bu gelenek, Nevruz Bayramı'nda çocuklar tarafından oynanan güzel bir oyundur. Çocuklar evleri ziyaret ederek, evlerin kapılarının önüne bir papak ya da torba koyarlar. Kapının önüne papak veya torba attıktan sonra ev sahibine görünmemek için saklanırlar. Ev sahipleri kapıyı açar, kapının önünde bir papak ya da torba gördüklerinde bunun çocuklar tarafından kapının önüne konulduğunu anlarlar. Ev sahipleri, papak atmanın önemli bir gelenek olduğunu ve bunun içine neler konulması gerektiğini de bilirler.

Çocukları sevindirmek için papak ya da torbanın içine genellikle yumurta, kavrulmuş buğday veya mısır, goğal denilen sütlü gevrek veya küçük pide, şekerpare, baklava, ceviz, fındık, şeker vb. çocukların yiyebilecekleri şeyler konulur. Özellikle çocukların yiyebilecekleri çerez veya tatlı tarzında yiyecekler hediye edilir. Bu yiyecekler aynı zamanda Nevruz Bayramı'nın önemli bir simgesi hâline gelmiştir. Bunun yanı sıra bu gelenekleri yaşatmanın iki önemli illetisi daha vardır. Birincisi, gelenekleri yaşatan çocuklara hediyeler vererek onları bayram gününde sevindirmektir. İkincisi ise toplumda yardımlaşmayı, dayanışmayı, birlik ve beraberliği sağlamaktır. Bu tür geleneklerin temel amacı, toplumsal dayanışmayı sağlayarak toplumda birlik ve beraberliğin olduğu bir ortamı tesis etmektir. Dolayısıyla Nevruz geleneklerinin konu olarak ele alınmasının dışında, bu geleneklerin canlı olarak yaşatılmasıyla çocuk okura önemli iletiler verilir. Metinde Nevruz geleneklerini canlı şekilde yaşatan kahramanlar Vagif ile Mehdi'dir. Vagif ve Mehdi'nin başından geçen olaylar eşliğinde Nevruz gelenekleri çocuk okura duyumsatılır.

Bayram Payı hikâyesinde konu olarak üzerinde durulması gereken noktalardan biri de Hocalı Katliamı ve bu katliamın insanların hayatında meydana getirdiği büyük acılardır. Hikâyedeki yardımcı kahramanlardan Fatma teyze ve kızı Sara, Hocalı Katliamının mağdurlarıdır. Hocalı Katliamında Fatma teyze eşini ve oğlunu, Sara ise eşini ve çocuklarını kaybetmiş, sadece anne kız sağ kalmışlardır. Hocalı'dan kaçarak günlerce ormanda yaşamışlardır. Fatma teyze kalp ve şeker hastası olmuş, Sara'nın ellerini don vurmıştır. Şimdi ise soydaşlarının yanına kaçıp giden bir Ermeni'nin evinde yaşamakta ve devletin verdiği yardımlarla geçimlerini sağlamaktadırlar. Kısacası Hocalı Katliamının en ağır acılarından birini de Fatma teyze ve kızı Sara yaşamıştır. Yazar, Hocalı Katliamının ne demek olduğunu, bu süreçte neler yaşandığını, insanların başına neler geldiğini, bu

olaydan Azerbaycan Türklerinin nasıl etkilendiğini, Fatma teyze ve kızı Sara'nın yaşadıkları eşliğinde okura aktarır.

1992 yılının 25 Şubat'ı 26 Şubat'a bağlayan gecesinde Karabağ'ın Hocalı şehrinde meydana gelen bu katliam, Azerbaycan edebiyatında şu ana kadar birçok manzum ve mensur esere konu olmuştur. Bu olay doğal olarak çocuk edebiyatına da yansımış, Bağımsızlık yıllarında çocuk yazar ve şairlerinin eserlerinin başat konularından biri hâline gelmiştir. Bu dönemde özellikle çocuklara özgü kaleme alınan hikâyelerde Hocalı Katliamı önemli bir konu olarak ele alınmış ve işlenmiştir. *Bayram Payı* hikâyesinde de Hocalı Katliamının mağduru olan bir ailenin yaşadıkları, metnin kurgusal yapısı içinde çocuk okura aktarılır. Fatma teyze ve kızı Sara, metnin kurgusal yapısı içinde bu katliamın mağduru olan iki karakterdir. Fatma teyze ve Sara'nın başına gelenler, Hocalı Katliamının acı sonuçlarını çocuk okura kurgusal yapı içinde duyumsatır. Böylelikle çocuk okur, yakın geçmişte meydana gelen ve Azerbaycan tarihinde önemli bir yere sahip olan Hocalı Katliamını öğrenecek ve dolayısıyla gelecek nesilde millî bir bilinç meydana gelecektir.

Hocalı Katliamı, 20 Yanvar, Karabağ Savaşı, Şuşa'nın kurtuluşu gibi Azerbaycan'ın yakın tarihinde meydana gelen ve Azerbaycan Türk varlığını derinden etkileyen bu tür olayların çocuk yazar ve şairleri tarafından çocuklar için kaleme alınan eserlerde işlenmesinin temel amacı, çocuk ve gençlerde yani gelecek nesilde millî bir bilinç meydana getirmektir. Çocuk ve gençlerde millî bir şuur oluşturma için çeşitli yolları vardır. Bu yollardan biri de çocuk ve gençler için kaleme alınan eserlerde toplumun hayatını derinden etkileyen ve topluma yön veren olayları edebî bir dille ele almak ve işlemektir. Bu yönelim, Azerbaycan'da son dönem çocuk edebiyatı yazar, çizer ve şairleri arasında popüler olan bu durumdur. Çünkü millî tarihi sadece bilgi veren ya da bilgi aktaran eserler aracılığıyla değil, edebî eserler eşliğinde ve kurgusal bir yapı içinde ele almak ve işlemek, çocuk ve gençler için daha etkileyici olmaktadır. Dolayısıyla çocuk edebiyatı şair ve yazarları da bu yolu tercih etmiş ve eserlerinde Azerbaycan tarihinde önemli olan olaylara yer vermişlerdir.

Hikâyede konu bağlamında üzerinde durulması gereken önemli noktalardan biri de yardımlaşma ve merhamet değerleridir. Yardımlaşma ve merhamet değerleri, Vagif ve Mehdi'nin kurgusal yapı içinde sergilemiş oldukları davranış, eylem ve konuşmaları ile başlarından geçen olaylar çerçevesinde çocuk okura duyumsatılır. Vagif ve Mehdi, öncelikle her kapıya papak atmazlar. Çünkü onlar, kapıların görüntüsüne göre evlerde kimlerin oturduğunu tahmin ederler. Özellikle eski ve tahta kapılar ile çok gösterişli olan kapılara papak atmazlar. Çünkü bilirler ki eski kapıların sahipleri yoksul kimselerdir ve yoksul kimselerden hediye talep etmek doğru olmaz. Gösterişli kapıların sahipleri ise zengin kimselerdir ve zengin kimselerden sıradan hediyeler talep edilmez. Dolayısıyla Vagif ile Mehdi, daha çok orta hâlli kapılara giderler ve hediyelerini bu ev sahiplerinden alırlar.

İki arkadaş epey bir hediye topladıktan sonra, son binanın üçüncü katına gelirler ve buradaki kapının önüne papak atarlar. Ancak bu kapıdan umduklarını bulamazlar. Çünkü bekledikleri hediyeler gelmez. Ancak bu kapının ardında yaşayanların Hocalı Katliamından kaçmış yoksul bir aile olduğunu bilmezler. Pişman bir şekilde dönerken Mehdi, bu evde yaşayanların savaş kaçını ya da yoksul kimseler olabileceğini düşünür. Vagif'le aklından geçenleri paylaşır ve iki arkadaş bu kapının ardında yaşayanlara yani Fatma teyze ile Sara'ya bir papak dolusu hediye vermek isterler. Bir papağı topladıkları yiyeceklerle ağzına kadar doldurup kapının önüne koyarlar. Çocukların yapmış oldukları bu davranış, ne kadar büyük bir merhamet ve yardımseverlik duygusuna sahip olduklarını gösterir. Çocuklar, o evde yaşayanların ihtiyaç sahibi insanlar olduklarını anladıkları için onlara merhamet etmiş, topladıklarını onlarla paylaşmış ve onlara yardım eli uzatmışlardır. Metnin kurgusal yapısı içinde ön plana çıkan merhamet ve yardımlaşma değerleri, çocukların sergilemiş oldukları bu güzel davranış ve eylemlerle okura sezdirilir.

Anlatıda konu olarak üzerinde durulması gereken önemli unsurlardan biri de çocukların saf ve temiz dünyalarıdır. Vagif ve Mehdi'nin Nevruz geleneklerini canlı olarak yaşatmaları, ihtiyaç sahiplerine hiçbir karşılık beklemeden yardım etmeleri, çocukların ne kadar saf ve temiz bir dünyalarının olduğunu okura duyumsatır. Çocukların sahip oldukları merhamet, iyilik, yardımseverlik gibi duygular tamamen karşılıksızdır. Bütün çocuklar, insanlara hiçbir karşılık beklemeden yardım edebilir ve her canlıyı hiçbir karşılık beklemeden sevebilir. Çünkü çocukların

saf ve temiz bir hayal dünyaları vardır. Metnin kurgusal yapısı içinde Vagif ve Mehdi, davranış, eylem ve konuşmalarıyla bu saf ve temiz dünyayı okura gösterir. Dolayısıyla çocuk dünyası, hikâyede üzerinde durulması gereken önemli konulardan biridir.

Sonuç olarak *Bayram Payı* adlı çocuk hikâyesi, Azerbaycan çocuk edebiyatının edebî bir verimi olarak başarılı bir konuya ve kurguya sahiptir. Özellikle Nevruz gelenekleri, Hocalı Katliamının insanlar üzerinde bıraktığı büyük acılar, çocuk dünyası, merhamet ve yardımlaşma değerleri gibi konular, metnin kurgusal yapısı içinde başarılı bir şekilde ele alınmış ve işlenmiştir. Metnin genel yapısı içinde çocuk okuru olumsuz yönde etkileyecek veya örnek olacak herhangi bir şiddet unsuru ya da olumsuz bir durum yoktur. Dolayısıyla anlatı; çocuğa görelilik, çocuk gerçekliği, çocuk duyarlılığı ve çocuk bakışı gibi çocuk edebiyatını meydana getiren temel öğeler kapsamında değerlendirildiğinde konu, kurgu ve olay örgüsü bakımından başarılı bir hikâyedir.

2. 2. Kahramanlar

Hikâyenin başkahramanları, büyük bir merhamet ve yardımlaşma duygusuna sahip olan Vagif ve Mehdi'dir. Vagif ve Mehdi, sahip oldukları tüm özelliklerle hikâyede başkişi yani ana karakter olma özelliği gösterirler. Fatma teyze ile kızı Sara ise hikâyedeki özellikleriyle yardımcı kahraman konumundadırlar. Vagif, Mehdi, Fatma teyze ve Sara, yazar tarafından hikâyede birçok özelliğiyle okura tanıtılıp geliştirildiğinden açık karakter özellikleri gösterirler. Bu dört kişinin dışında hikâyede başka kahraman yer almadığı için yan yani kapalı karakter özelliklerine sahip olan kimse yoktur. Başkahramanlar Vagif ve Mehdi, metnin kurgusal yapısı içinde özellikle davranış, eylem ve konuşmalarıyla geliştirilerek okura sunulmuştur. Vagif ile Mehdi'nin fiziksel özellikleri hakkında metin içinde herhangi bir bilgi verilmemiştir. Yani bu iki karakter fiziksel yönden geliştirilmemiştir. Başkişi özelliklerine sahip olan bu iki çocuk karakterin fiziksel yönden geliştirilmemesi ve fiziksel yönlerinin eksik kalması, hikâye için olumsuz bir durumdur. Çünkü bu karakterler başkişi oldukları için çocuk okurun özdeşim kurup öykünebilecekleri kahramanlardır. Çocuk okur, kahramanlarla özdeşim kurarken özellikle karakterlerin dış görünüşlerine yani fiziksel özelliklerine önem verir ve dikkat eder. Dolayısıyla çocuk okur için kahramanların bu yönü büyük oranda eksik kalmıştır.

Vagif ve Mehdi, metnin kurgusal yapısı içinde Nevruz geleneklerine önem veren ve bu gelenekleri yaşatan, merhametli ve yardımsever kişilik özellikleri ile çocuk okura sunulur. Vagif ve Mehdi, papak atma geleneğini gerçekleştirerek Nevruz geleneklerini canlı şekilde yaşatır ve bu geleneklere önem verirler. Bu gelenekleri çocuk okur, metnin kurgusal yapısı içinde Vagif ve Mehdi'nin sayesinde öğrenir. Bunun yanında bu iki karakter, Fatma teyze ve Sara'ya bayram payı vererek yardımsever ve merhametli olduklarını çocuk okura duyumsatır. Dolayısıyla Mehdi ve Vagif, merhametli ve yardımsever kişilik özelliklerine sahiptirler. Bu özellikleri ile çocuk okurun örnek alıp, özdeşim kurup ve öykünebilecekleri karakterlerdir.

Fatma teyze ve kızı Sara, kurgusal yapı içinde yardımcı kahramandır ve yazar tarafından birçok özellikleriyle okura tanıtıldığı için açık karakter özelliği gösterirler. Fatma teyze ve Sara, öyküde davranış, eylem, konuşma ve fiziksel özellikleriyle geliştirilip çocuk okura sunulmuştur. Diğer kahramanların yanı sıra Fatma teyze ve Sara hakkında yazar tarafından okura bilgi verilmiştir. Fatma teyze Hocalı Katliamında kocasını ve oğlunu; Sara ise kocasını ve çocuklarını kaybetmiştir. İkisi birlikte Hocalı'dan kaçarak bir süre ormanda kalmış, daha sonra kurtulmuşlardır. Bundan dolayı Fatma teyze kalp ve şeker hastası olmuş, Sara'nın ise parmaklarına don vurmuştur. Şu anda ikisi birlikte bir evde devletin verdiği yardımlarla geçinmektedir. Kısacası Hocalı Katliamı, Fatma teyze ve ailesinin hayatını derinden etkilemiştir. Fatma teyze ve kızı Sara'nın anlatıda açık karakter olarak yer almasına ilişkin şu ifadeler örnek verilebilir:

"Hocalı Katliamında Ermeniler, Fatma teyzenin kocasını ve oğlunu evle birlikte yakmışlardı. Kızının eşini ve çocuklarını kurşuna dizmişlerdi. Fatma teyze ve kızı birkaç gün ormanda kar kıyamette zulüm çekmiş, tesadüfen sağ kalmışlardı. Fatma teyze, şeker ve kalp hastası olmuştu. Sara'nın birkaç parmağını don vurmuştu. Anne ile kızı emekli maaşı ve devletin verdiği yardımlarla geçiniyorlardı." (s. 25)

Yazar, karakterleri geliştirirken sadece belirli bir yöntem kullanmamıştır. Yazar, karakterleri davranış ve eylemleriyle, konuşmalarıyla, diğer karakterlerin yorumuyla ve kendi yorumuyla olmak üzere dört farklı yoldan geliştirmiş ve okura sunmuştur. Bütün karakterler fiziksel yönden

geliştirilmediği için karakterlerin fiziksel yönden geliştirildiği açıkça söylenemez. Örneğin, Fatma teyze ile Sara'nın fiziksel özellikleri hakkında az da olsa bilgi verilirken, Vagif ile Mehdi'nin fiziksel özellikleri hakkında okurla hiçbir bilgi paylaşılmamıştır. Vagif, Mehdi, Fatma teyze ve Sara'nın metnin kurgusal yapısı içinde sergilemiş oldukları tüm davranış ve eylemler açıkça ortadadır. Kurgusal yapı içinde altı kısa diyalog metni mevcuttur. Olaylar zincirinin bir kısmı bu diyaloglar eşliğinde vuku bulur ve devam eder. Bu diyaloglar çerçevesinde kahramanlar konuşmalarıyla geliştirilmiş ve aynı zamanda bu diyalog metinleri kahramanların kişilik özellikleri hakkında okura bilgi vermiştir.

Kahramanlar geliştirilirken diğer karakterlerin yapmış oldukları yorumlar da önemli bir yere sahiptir. Özellikle Vagif ile Mehdi'nin, Fatma teyzelere bayram payı verirken onlar hakkında yapmış oldukları yorum ve değerlendirmeler kahramanları geliştiren önemli bir yöntemdir. Son olarak yazar; Vagif, Mehdi, Fatma teyze ve Sara hakkında yer yer kendi yorum ve düşüncelerini de dile getirir. Dolayısıyla kahramanların çeşitli yönlerden geliştirilip, farklı yönleriyle okura sunulduğu rahatlıkla söylenebilir. Ayrıca başkahramanlar Vagif ve Mehdi ile yardımcı kahramanlardan Sara, öykünün genel kurgusu içinde durağan değil devingen yani değişebilen ve hareketli bir karakter yapısıyla okurun karşısına çıkar. Ancak diğer yardımcı kahraman Fatma teyze, metnin başından sonuna kadar değişmeyen bir yapıya sahip durağan bir karakterdir. Fatma teyze karakteri hakkında metnin başı ile sonu arasında herhangi bir değişikliğin olup olmadığı tam olarak belli değildir.

Vagif ile Mehdi, metnin başında evlerin kapılarına papak atıp hediye toplarken, metnin sonunda kendileri bir kapının önüne papak bırakıp hediye vermişlerdir. Aslında geleneğin tam tersini yapmışlardır. Yani yetişkinler çocuklara hediye verirken, bu sefer çocuklar yetişkinlere hediye vermiştir. Çünkü Mehdi ve Vagif'in sahip olduğu merhamet ve yardım etme duygusu, onların böyle bir davranış gerçekleştirmelerine vesile olmuştur. Kısacası hediye beklerken kendileri hediye vermiş ve bu durumdan da gayet mutlu olmuşlardır. Böylelikle Vagif ile Mehdi'nin kişilik özelliklerinde önemli bir hareketliliğin ve değişimin yaşandığı görülür. Bunun yanında az da olsa çocuklara bayram payı veren Sara'ya bu sefer çocuklar, bayram payı olarak hediye vermiştir. Çocuklara hediye vermeden önce kara kara düşünen ve ne vereceğini bilemeyen Sara, aslında bu durumdan çok mutsuz olur ve kendini rahatsız hisseder. Ancak metnin sonunda çocukların onlara hediye verdiklerini görünce mutlu olur, şaşırır, ne diyeceğini bilemez ve hatta ağlar. Yani metnin başı ile sonu arasında Sara'nın kişilik özelliklerinde önemli bir hareketlilik ve değişim meydana gelir.

Sonuç olarak *Bayram Payı* adlı çocuk hikâyesinde yer alan kahramanlar, başarılı bir şekilde çocuk okura sunulmuştur. Özellikle sahip oldukları merhamet ve yardımlaşma değerleriyle Vagif ile Mehdi, çocuk okurun öykünebileceği ve özdeşim kurabileceği olumlu birer karakter olarak ortaya konulur. Vagif ile Mehdi'nin Fatma teyzelere yardım etmeleri, onlara bayram payı vermeleri ve bu ince düşüncelere sahip olmaları, çocuk okur için olumlu davranış örnekleridir. Bu yüzden Vagif ile Mehdi, çocuk okur için olumlu bir rol modelidir. Bunun yanı sıra hikâye metninde başkahraman olarak iki karakter vardır. Bunların ikisi de çocuk karakteridir. Çocuk karakterlerin yani Vagif ile Mehdi'nin anlatıda başkahraman olarak yer alması, çocuk okurun başkahramanlar ile özdeşim kurup öykünme sürecini olumlu bir yönde etkileyecektir.

2. 3. Dil ve Anlatım

Bayram Payı çocuk hikâyesi dil ve anlatım yönünden incelendiğinde anlatıda sade, anlaşılır ve yalın bir dil ve ifade tarzının kullanıldığı görülür. Eski Nevruz geleneklerinden bahsettiği için belki bazı kelimeler çocuk okur tarafından ilk etapta anlaşılmayabilir. Ancak metnin genel yapısı içinde bu kelimelerin ne anlama geldiği ya da neyi ifade ettiği açık bir şekilde anlaşılır. Anlatının geneline kurallı cümle yapıları hâkimdir. Kurallı cümlelerin yanında az da olsa devrik cümlelere yer verilmiştir. Hikâyede kullanılan kurallı cümlelere şu ifadeler örnek gösterilebilir:

"Daireleri giriş kapılarına göre değerlendirirlerdi." (s. 23)

"Çok düşünmeden üçüncü kattaki ilk kapıyı çaldılar." (s. 24)

"Sara'nın birkaç parmağını don vurmıştu." (s. 25)

Anlatıda kurallı cümlelerin yanı sıra az da olsa devrik cümleler kullanılmıştır. Kullanılan devrik cümleler hedef kitlenin (ilköğretim birinci ve ikinci kademe) okuma ritmini bozacak seviyede değildir. Kullanılan devrik cümlelere şu ifadeler örnek verilebilir:

"Kararsızdı, kapıyı açıp açmama konusunda." (s. 24)

"Şimdi ben bunlara ne koyayım, anne?" (s. 24)

"Yokluktan Allah da sıkılmıştır, kul da." (s. 24)

Anlatının geneline kısa, yalın ve net cümleler hâkimdir. Kısa cümlelerin yanı sıra azımsanmayacak derecede uzun cümlelere de yer verilmiştir. Kullanılan kısa cümleler hedef kitlenin anlam ve algılama seviyesine uygundur:

"Geçen bayramda özel bir tecrübe kazanmışlardı." (s. 23)

"Papaklar elinde kuruyup kalmıştı." (s. 24)

"Çocuklar bayram payı topladıkları torbayı açtılar." (s. 26)

Yazar, anlatıda kısa ve yalın cümlelerin yanında azımsanmayacak derecede uzun cümleler kullanmayı tercih etmiştir. Kullanılan uzun cümleler, metnin anlaşılmasını ve okuma ritmini olumsuz yönde etkilememiştir. Hikâyede uzun anlatımlar yapılırken bu durum daha çok birleşik, sıralı ve bağlı yapıdaki cümlelerle sağlanmıştır:

"Çocuklar bayram ateşinin etrafında oynuyor, şarkı söylüyor, ateşin üzerinde atlıyor ve eğleniyorlardı." (s. 23)

"Semeni yeşertir, yumurta boyar, bahçelerde saç asar, kazanlarda buğday kavurur, birkaç gün boyunca şekerpare ve baklava pişirirlerdi." (s. 24-25)

"O soydaşlar ki, Azerbaycan Türklerini Ermenistan'dan, ata baba topraklarından kovmuş, topraklarını işgal etmiş, Karabağlıları yurt yuvalarından mahrum bırakmıştı." (s. 25)

Çocuk hikâyelerinde olayların ve çatışmaların anlaşılmasına yardımcı olmak, çocuk okura başkahramanı tanıtmak, onun karakterini ve diğer özelliklerini okura soru ve duygu yoluyla sezdirmek için soru ve ünlem cümlelerine yer verilir (Sağlam, 2020: 233-251). *Bayram Payı* hikâyesinde bu işlevleri yerine getirmek için on iki soru cümlesine yer verilmiştir. Ancak metinde herhangi bir ünlem cümlesi kullanılmamıştır. Ünlem cümlesinin kullanılmaması, metnin genel kurgusu ve yapısı için önemli bir eksik olarak kabul edilebilir. Çünkü yukarıda ifade edilen işlevlerin okura duygu yoluyla aktarımı eksik kalmıştır. Bunun yanında anlatıda kullanılan soru cümlelerin çoğu diyalog metinlerinin içinde yer alır. Dolayısıyla diyalog metinlerinin soru cevap tekniğiyle kurgulandığı söylenebilir. Özellikle başkahramanları çeşitli yönlerden geliştiren, kişilik özelliklerini ve olaylar karşısında verdikleri tepkileri ortaya koyan soru cümlelerine şu ifadeler örnek gösterilebilir:

"Torba almayı unutmadın değil mi?" (s. 23)

"Onlara bir papak bayram payı verelim mi?" (s. 26)

"Ne diyorsunuz, öyle şey olur mu?" (s. 26)

Çocuk hikâyelerinde başkahramanları okura tanıtan ve hikâyedeki olay örgüsünün anlaşılmasını basitleştiren temel unsurlardan biri de metnin kurgusal yapısı içinde yer alan diyalog metinleridir (Sağlam, 2020: 235-259). Anlatıya bakıldığında diyalog metinlerinin genel olarak soru cevap yöntemiyle kurgulanıp devam ettiği görülür. Kurgusal yapı içinde var olan diyalog metinleri, olay akışının ve başkişilerin anlaşılmasında ve özümsemesinde okura önemli ipuçları verir. Hikâyede toplam altı kısa diyalog metni mevcuttur. Birinci diyalog metni Vagif ile Mehdi arasında; ikinci ve üçüncü diyalog metni Fatma teyze ile kızı Sara arasında; dördüncü ve beşinci diyalog metni Vagif ile Mehdi arasında; altıncı diyalog metni ise Sara, Vagif ve Mehdi arasında geçer. Anlatıda yer alan diyalog metinleri şu şekilde kurgulanmıştır:

"- Bu nedir çocuklar?

- Size bayram payı getirmiştik, teyze.

- Ne diyorsunuz, öyle şey olur mu?

- Neden olmasın? Allah aşkına alın. Eğer almazsanız papağı bu şekilde bırakıp gideceğiz." (s. 26)

Edip, *Bayram Payı* hikâyesinde deyimlerden de faydalanarak Azərbaycan Türkçesinin ifade zenginliğini, anlatım gücünü ve inceliklerini ortaya koyar. Deyimlerin kullanılması bir yandan dil ve anlatımın daha güçlü olmasını sağlarken, diğer yandan çocuk okur için soyut olan kavramları somutlaştırarak okura sunar. Metnin genel hacmine göre nicelik olarak orta düzeyde deyim kullanıldığı söylenebilir. Deyimlerin nicelik olarak fazla olması, çocukların söz varlıklarının gelişmesine, sözcük dağarcıklarının zenginleşmesine, kendi ana dillerinin inceliklerini öğrenmelerine ve okuma süresince ilgi ve dikkatlerinin canlı tutulmasına olumlu yönde etki etmiştir. Hikâyede yer alan deyimler aşağıdaki gibidir:

Şərt kəsmək: Önceden anlaşımaq, uzlaşmaq, söz birliğı etmək.

Əli açıq olmaq: Eli açıq olmaq, yardımsever olmaq, elinde olanları başkalarından esirgememek.

Qadağan etmək: Yasak etmək, yapılmasına izin vermemek, kesin olarak yasaklamak.

İşğal etmək: İşgal etmək, güç kullanarak ele geçirmek.

Didərgin salmaq: Derbeder etmək, yurdundan yuvasından mahrum bırakmaq.

Zülm (zülm) çəkmək: Zülm çekmek, zulme, haksızlığa maruz kalmak.

Pəşman olmaq: Pişman olmaq.

Ayaq saxlamaq: Durmaq, yürüməmək, yürüyüşünü yavaşlatmaq.

Nərzərdə tutmaq: Göz önünə almak, onun hakkında düşünmək.

Başə düşmək: Anlamak, idrak etmək.

Riqqətə gətirmək: Rikkat vermək, duyğulandırmək, etkilemək, üzmək, müteəssir etmək.

Cavab vermək: Cəvab vermək, sorulan soruya karşılık vermək. (s. 23-27)

Yazar, hikâyede anlatıma güç ve canlılık kazandırmak, dil ve anlatımın daha akıcı olmasını sağlamak amacıyla metnin genel hacmine uygun olarak yoğun bir şekilde tekrar gruplarına yer vermiştir. Nicelik olarak yeterli düzeyde ikileme gruplarının kullanılması, çocuk okurun hikâyeyi algılama sürecini canlı tutmuş, çocuk okuru metnin içine çekmiş, sözcük dağarcığının gelişimine büyük katkı sağlamış ve okuma ritmini olumlu yönde pekiştirmiştir. Anlatıda kullanılan tekrar grupları şu şekildedir:

"Çalib-oynayır, hay-harayla, sonalaya-sonalaya, əməlli-başlı, qeyri-ixtiyari, doldura-doldurmayaıdı, ayın-oyun, dədə-baba, yeyilib-içilənlər, yeyib-içdiklərinə, evli-eşikli, qar-qiyamatda, ana-bala, bazar-dükandan, beş-altı, bir-iki, qoz-fındıqla, üç-dörd, papaqlı-zadlı, yurd-yuvalarından, hürkək-hürkək, utana-utana." (s. 23-27)

"O soydaşlar ki, Azərbaycan Türklerini Ermenistan'dan, **ata baba** topraklarından kovmuş, topraklarını işğal etmiş, Karabağlıları **yurt yuvalarından** mahrum bırakmıştı." (s. 25)

"Geri dönüp **ürkek ürkek** kapıyı çaldılar." (s. 26)

"Çocuklar saklandıkları yerden çıkıp **utana utana** yaklaştılar." (s. 26)

Yazar, anlatımı güçlendirmek ve okuru öykünün içine çekerek okuma süresince canlı tutmak maksadıyla söz sanatlarına da yer vermiştir. Anlatıda çocuk okurun yaş ve anlam düzeyine uygun olarak daha çok benzetme sanatından yararlanılmıştır:

"Sonunda da hepsini baba malı gibi ortadan ikiye böleceklerdi." (s. 23) **(Benzetme)**

"Kapılar ev sahiplerinin aynasıydı, sahiplerine benziyordu." (s. 23) **(Benzetme)**

"Zenginlerin ise kale kapılarını anımsatan gösterişli kapıları kendileri gibi yenilmezdi." (s. 23-24) **(Benzetme)**

"Sabırları bayram fındığından da küçük olan çocuklar kapıyı bir kere daha çaldılar." (s. 24) **(Benzetme)**

Bayram Payı adlı çocuk hikâyesinde anlatıcı olaylara müdahale etmez. Metnin genelinde olaylar ve kahramanların başından geçenler, gözlemci anlatıcı tarafından okura aktarılır. Hikâyedeki olaylar 3. kişi anlatıcı tarafından anlatılır ve okura verilir. Öyküdeki olaylar bu anlatıcıya bağlı olarak

gözlemci ve Tanrısal bakış açısıyla okura sunulur. Okur, bu anlatım tekniğinde anlatıdaki olayları ve kahramanların başından geçenleri 3. şahıs anlatıcı aracılığıyla öğrenir. Bunun yanında hikâye metninde genel olarak kullanılan zaman hikâye zamanı da denilen geçmiş zaman dilimidir. Ayrıca yazar, başkahramanlar Vagif ve Mehdi'nin zihnine girerek, kapısına papak attıkları evin ahalisi hakkındaki yorum ve düşüncelerini okur ve iç çözümleme yöntemi ile okura aktarır. Vagif ile Mehdi'nin Fatma teyze ve kızı Sara hakkındaki düşünceleri iç çözümleme yöntemiyle okura şu şekilde sunulur:

"- Buraya boş yere papak attık. Bir bak ne koymuşlar.

- Muhtemelen fakirdirler.

- Belki de kaçkındırlar.

- Ne oldu, neden durdun?

- Onlara bir papak bayram payı verelim mi?

- Ne diyeyim, verelim diyorsan verelim." (s. 26)

Son olarak Vagif ile Mehdi'nin papak atacaklarken kapıları sahiplerine göre değerlendirmeleri ve ona göre kapılara papak atmaları aynı zamanda bir mekân betimlemesi ile ortaya konulur. Burada toplumsal sınıf farklılıklarının gösterilmenin yanı sıra mekân betimlemesi de yapılır:

"Daireleri giriş kapılarına göre değerlendirirdi. Kapıları tahtadan, çok eski ve bir de çok pahalı olan evlere yaklaşılmazlardı. Kapılar ev sahiplerinin aynasıydı, sahiplerine benziyordu. Baktıklarında hangi kapının sahibinin çok zengin, hangi kapının sahibinin çok fakir olduğunu anlardı. Tahta ve eski kapıların sahiplerinin çoğu fakirlerdi. Onlardan bir şey beklenilmezdi. Zenginlerin ise kale kapılarını anımsatan gösterişli kapıları kendileri gibi yenilmezdi. Her zaman her adamın yüzüne açılmazdı. O kapıların arkasında yenilip içilenler de sıradan insanların yiyip içtiklerine benzemez, her papak atanın papağına konulmazdı. Allah bereket versin, ne toplarlarsa orta hâlli kapılardan toplarlardı. Onların sahipleri daha cömert ve eli açıklardı." (s. 23-24)

2. 4. İleti

Bayram Payı çocuk hikâyesinde ileti olarak Nevruz gelenekleri, Hocalı Katliamının acı neticeleri, merhamet ve yardımlaşma değerlerinin önemi ve çocuk dünyası gibi konular kurgusal yapı içinde çocuk okura sezdirilir. Yazarın vermek istediği bu iletiler doğrudan öğüt, tavsiye, öneri, uyarı, bilgi gibi didaktik yollarla değil, metnin genel yapısı içinde duyumsatma ve sezdirme yöntemleriyle okura aktarılır. Yazar, vermek istediği iletileri metnin kurgusal yapısı içinde çocuk okuru merkeze alarak ve sezdirme ile duyumsatma yöntemlerini kullanarak verir. Anlatının ilk ileti, başta Kafkasya ve Azerbaycan coğrafyası olmak üzere bütün Türk dünyası için büyük bir öneme malik olan Nevruz gelenekleridir. Hikâyede Nevruz geleneklerinin geneli hakkında bilgi verilmiştir. Ancak günümüzde çocuklar tarafından canlı olarak yaşatılan papak ya da torba atma geleneği özel olarak ele alınmış ve işlenmiştir. Kurgusal yapı içinde meydana gelen olaylar, bu gelenek etrafında şekillenmiş ve ortaya çıkmıştır.

Papak atma geleneği, Nevruz bayramlarında çocuklar tarafından gerçekleştirilen önemli bir ritüeldir. Evlerin kapılarının önüne papak ya da torba atılarak ev sahiplerinden bayram payı talep edilir. Ev sahibi, papağı görünce bunun çocuklar tarafından atıldığını ve kendisinden hediye istendiğini anlar. Çocukları sevindirmek için genellikle çocukların yiyebilecekleri hediyeler yani yumurta, kavrulmuş buğday ya da mısır, sütlü gevrek ya da küçük pide, şeker, şekerpare, baklava vb. yiyecekler verilir. Böylelikle gelenek her bayram canlı olarak yaşatılır. Hikâyede de bu geleneği canlı olarak yaşatan kahramanlar Vagif ile Mehdi'dir. Yazar, Vagif ve Mehdi'nin ortaya koymuş oldukları davranış, eylem ve konuşmalar sayesinde geleneğin tüm detaylarını çocuk okura aktararak, Nevruz geleneklerinin büyük bir öneme sahip olduğu iletilisini duyumsatır.

Hikâyede verilmek istenen diğer bir ileti, Hocalı Katliamının ağır ve acı neticeleridir. Daha önce de ifade ettiğimiz gibi Hocalı Katliamı, Bağımsızlık yıllarında çocuklar için kaleme alınan eserlere ve özellikle çocuk hikâye türüne büyük oranda konu olmuştur. Bu dönemde Hocalı Katliamını ve acı sonuçlarını konu alan birçok çocuk hikâyesi kaleme alınmıştır. Böylelikle gelecek nesle yakın tarihte meydana gelen önemli olaylar öğretilerek, millî bir tarih bilinci oluşturulmaya

çalışılmıştır. Hikâye metninde Hocalı Katliamı sonucunda Azerbaycan Türklerinin yaşadıkları, Fatma teyze ve kızı Sara'nın başına gelen olaylar eşliğinde okura aktarılır. Çocuk okur, Hocalı Katliamının ne demek olduğunu, bu acı olayda nelerin yaşandığını, Azerbaycan Türklerinin bu olaydan nasıl etkilendiklerini Fatma teyze ve Sara karakterleri sayesinde öğrenir. Böylece bu konuda bir farkındalık meydana getirilerek millî bir bilinç oluşturulmaya çalışılır.

Kurgusal yapı içinde verilmek istenilen iletilerinden biri de merhamet ve yardımlaşma değerleridir. Merhamet ve yardımlaşma değerleri, özellikle Vagif ve Mehdi'nin davranış, eylem ve konuşmalarında çocuk okura sezdirilir. Vagif ve Mehdi, birer çocuk karakter oldukları için davranış, eylem ve konuşmalarıyla çocuk okurun hızlı bir şekilde özdeşim kurup öykünebileceği özelliklere sahiptirler. Vagif ve Mehdi'nin Fatma teyzelere bayram payı olarak kapılarına papak bırakmaları yani Fatma teyzelere bayram payı olarak hediye vermeleri, bu karakterlerin ne kadar merhametli ve yardımsever olduklarını çocuk okura duyumsatır. Kısacası merhamet ve yardımlaşma değerleri, Vagif ve Mehdi'nin ortaya koydukları davranış, eylem ve konuşmalarla çocuk okura aktarılır.

Yazarın kurgusal yapı içinde vermek istediği son ileti, çocukların saf ve temiz bir hayal dünyasına sahip olmalarıdır. Çocuklar, saf ve temiz bir hayal dünyasına sahip oldukları için yetişkinlerden ayrılırlar. Vagif ile Mehdi de saf ve temiz bir hayal dünyasına sahip oldukları için merhametli ve yardımseverlerdir. Çünkü hiçbir karşılık beklemeden Fatma teyzelere yardım etmişlerdir. Kurgusal yapı içinde meydana gelen bu olay, çocukların saf ve temiz bir hayal dünyasına sahip olduklarını çocuk okura sezdirir. Ayrıca başkahramanların birer çocuk karakter olması, iletilerin okura sağlıklı bir şekilde aktarılmasını sağlamıştır. Çünkü çocuk okur, çocuk karakterlerle daha hızlı bir şekilde empati ve özdeşim kurar. Sonuç olarak *Bayram Payı* adlı hikâye, çocuk okurun Nevruz geleneklerinin önemi, Hocalı Katliamının acı sonuçları, merhamet ve yardımlaşma değerleri gibi konuları öğrenmesine ve hayata dair farklı ve yeni bir bakış açısı oluşturmasına imkânlar sağlayan iletiler taşır.

Sonuç

Çalışmada Çağdaş Azerbaycan çocuk edebiyatının önemli şahsiyetlerinden ve temsilcilerinden biri olan Eyvaz Zeynalov'un *Bayram Payı* adlı çocuk hikâyesi, metin merkezli yapısal yöntem kullanılarak çocuğa görelilik ilkesinin iç yapı unsurları (konu, kahramanlar, dil ve anlatım, ileti) bakımından incelenmiş ve tahlil edilmiştir. Yapılan inceleme sonucunda *Bayram Payı* adlı çocuk hikâyesinin; ele aldığı konu, olay örgüsü, olay akışı içinde yer alan ve olaylara yön veren kahramanlar, aktarmak istediği iletiler, kullanılan dil ve anlatım yönünden çocuğa göre özellikler taşıyan edebî bir metin olduğu tespit edilmiştir. Bu bakımdan *Bayram Payı* adlı anlatı; konu, kahramanlar, dil ve anlatım, ileti gibi çocuğa görelilik ilkesinin iç yapı unsurları bakımından çocuğa göre özelliklere sahip edebî bir verimdir.

Metinde işlenen konu, özellikle çocuğun gerçek dünyasına uygun, gerçek dünyayı tanımaya ve algılamaya yeni imkânlar sağlayan ve bunun yanında hayal dünyasının gelişmesine olumlu yönde ivme kazandıran bir konudur. Yazar tarafından seçilen konu; çocukları düşündüren, eğiten, eğlendiren, temel değerleri öğrenmelerine yardımcı olan, gelenekleri gelecek nesillere aktaran ve çocukların çok yönlü gelişimlerini destekleyen bir konudur. Hikâyede Nevruz gelenekleri, Hocalı Katliamının acı sonuçları, merhamet ve yardımlaşma değerleri, çocuk dünyası olmak üzere çeşitli konular ele alınmış ve işlenmiştir. Yazar, tek bir konu tercih etmemiş, birçok konuyu hikâye metninde birleştirerek okura sunmuştur. Yazar tarafından tercih edilen bu durum, özellikle çocuk okurun eğlenme, düşünme, sorgulama, merak etme ve öğrenme becerilerini okuma süresince canlı tutmuştur. Böylelikle çocuk okurun bilişsel ve duyuşsal becerilerinin harekete geçtiği bir süreç yaşanmıştır. Kısacası çocuk okurun bilişsel, duyuşsal, sosyal, ahlaki ve duygusal becerileri başta olmak üzere çok yönlü gelişimini destekleyen bir konu tercih edilmiştir.

Hikâye metnine kahramanlar açısından bakıldığında iki başkahraman iki de yardımcı kahraman olmak üzere dört karakter vardır. Bunlar Vagif, Mehdi, Fatma teyze ve Sara'dır. Bu kahramanlardan özellikle Vagif ile Mehdi, çocuk okurun özdeşim kurup öykünebileceği bir karakter yapısına sahiptir. Öncelikle her çocuk, okuduğu edebî eserde kendi gibi düşünen, kendi gibi davranan, kendi gibi hareket eden bir kahraman ister. Kısacası çocuk okur, kendisi gibi bir çocuk karakteri başkahraman olarak görmeyi tercih eder. Bu tercih, çocuk okurun çocuk kahramanlarla

özdeşim kurma ve öykünme süreçlerine olumlu yönde tesir eder. Bu bakımdan değerlendirildiğinde anlatıda çocuk okurun özdeşim kuracağı kahramanlar Vagif ve Mehdi'dir. Vagif ve Mehdi, sahip oldukları merhamet ve yardımlaşma duygularıyla çocuk okurun kendileriyle özdeşim kurma ve öykünme süreçlerine olumlu yönde ivme kazandırmışlardır. Bunun yanında hikâyede kahramanlar fiziksel yönden geliştirilmemiştir. Bu durum, metin için bir eksiklik olarak görülebilir. Çünkü çocuk okurun özdeşim kurma ve öykünme süreci olumsuz etkilenmiştir. Sonuç olarak anlatıda yer alan tüm kahramanlar başarılı bir şekilde işlenmiş ve okura sunulmuştur.

Hikâye metni dil ve anlatım yönünden değerlendirildiğinde anlatı, Azerbaycan Türkçesinin zenginlik ve inceliklerini okura duyumsatan, çocuk okurun kelime hazinesinin zenginleşmesini sağlayan, çocukların dil, ifade ve anlatım becerilerini geliştiren özelliklere sahiptir. Özellikle hikâyede bulunan kısa, uzun, kurallı, devrik ve soru cümleleri; hikâyeyi akıcı hâle getiren, kahramanların kişilik ve diğer özelliklerini okura duyumsatan, anlatıdaki merak unsurunu ön planda tutan diyalog metinleri; Azerbaycan Türkçesinin dil ve ifade zenginliğini somut olarak gözler önüne seren deyim ve tekrar grupları; hikâyeyi dil ve anlatım yönünden zenginleştirmiş ve türünün çocuğa göre olan başarılı bir edebî ürünü hâline getirmiştir. Kısacası dil ve anlatımın tüm öğeleri bakımından hikâye, zengin bir muhtevaya sahiptir.

Hikâye metninde okura aktarılmak istenilen iletiler, çocuk okurun Türklerin önemli bir millî değeri olan Nevruz geleneklerini öğrenmesine, Azerbaycan'da yakın bir tarihte meydana gelen ve bir soykırım örneği teşkil eden Hocalı Katliamının acı neticelerini görmesine, merhamet ve yardımlaşma gibi temel değerleri içselleştirmesine, çocuk dünyasının sahip olduğu zenginlikleri anlamasına yeni imkânlar sağlayan özelliklere sahiptir. Anlatıda Nevruz Bayramı gelenekleri, Hocalı Katliamının acı sonuçları, merhamet ve yardımlaşma değerleri, çocukların zengin hayal dünyası olmak üzere dört temel ileti mevcuttur. Bu iletiler, metindeki kahramanların davranış, eylem ve konuşmalarıyla okura başarılı bir şekilde aktarılır. Çocuk okura verilmek istenilen bu iletiler doğrudan bilgi, uyarı, öğüt, tavsiye, nasihat gibi didaktik yollarla aktarılmaz. Yazar, vermek istediği tüm iletileri metnin bağlamı içerisinde hikâyenin bütününe sindirerek, duyumsatma ve sezdirme yöntemlerini kullanarak okura aktarır. Sonuç olarak Eyvaz Zeynalov tarafından çocuklar için kaleme alınan *Bayram Payı* adlı eser, sahip olduğu tüm özellikleriyle Azerbaycan çocuk edebiyatının başarılı bir edebî verimidir.

Ekler

Ek. 1. Orijinal Metin

Hava qaralmışdı. Uşaqlar bayram tonqalının ətrafında çalib- oynayır, oxuyur, hay-harayla tonqalın üstündən tullanırlar, şənlənirdilər. Vaqif Mehdiyə kənara çəkib dedi:

- *Papaq atmağa gedək?*

- *Gedək.*

- *Torba götürmək yadından çıxmayıb?* Vaqif soruşdu.

- *Yox, götürmüşəm, - göstərdi. Cibindəydi.*

Onlar hələ neçə gün bundan qabaq şərt kəsmişdilər ki, bayramda, çərşənbə axşamı evlərə birlikdə torba, daha doğrusu, papaq atacaqlar. Mehdiyə götürdüyü yekə torbaya evlərdə papaqlarına qoyulanları yığacaqdılar. Axırda da hamısını dədə malı kimi yarı böləcəkdilər. Vaqiflə Mehdiyə yaşadığı ərazidə bir neçə beşmərtəbəli bina vardı.

Uşaqların papaq atdıqları birinci dəfə deyildi. Keçən bayramda xüsusi təcrübə qazanmışdılar. Evlərin hamısına papaq atmışdılar. Mənzilləri giriş qapılarına görə dəyərləndirirdilər. Qapıları taxtadan, çox köhnə, bir də çox bahalı olan evlərə yaxın düşmüşdülər. Qapılar ev sahiblərinin güzgüsüydü, sahiblərinə oxşayırdı. Baxanda bilirdilər hansının sahibi çox imkanlı, hansının imkansızdı. Taxta, köhnə qapıların əksəriyyətinin sahibləri kasıblardı. Onlardan nəşə ummağa dəyməzdi. Varlıların isə qala qapılarını xatırladan bahalı qapıları elə özləri kimi yenilməzdi. Hər zaman hər adamın üzünə açılmazdı. O qapıların arxasında yeyilib-içilənlər də adı adamların yeyib-içdiklərinə bənzəməz, hər papaq atanın papağına qoyulmazdı. Allah bərəkət versin, nə yığırdılar, ortabab qapılardan yığırdılar. Onların sahibləri daha səxavətli, əliaçıqdılar.

Uşaqlar qapıları sonalaya-sonalaya xeyli papaq atdılar, torbalarını əməlli-başlı doldurdular. Axırncı binaya yaxınlaşdılar. Çox fikirləşmədən üçüncü mərtəbədəki ilk qapını döydülər. Papaqlarını atıb gizləndilər.

Qapı döyüləndə Fatma xala televizorda göstərilən bayram konsertinə baxırdı.

- *Gör kimdi, ay bala?* Mətbəxdə nəşə hazırlayan qızını səslədi. Gözlükdən baxan Sara geri çönüb az qala pıçılı ilə dedi:

- *Papaq atıblar.* Bilmirdi qapını açsın, açmasın.

Səbrləri bayram fındığından da balaca olan uşaqlar qapını bir də döydülər. Sara qeyri-ixtiyari qapını açıb papaqları yerdən qaldırdı.

- *İndi mən bunlara nə qoyum, ay ana?* Papaqları anasına göstərdi.

- *Qorğadan-zaddan qoy də, bala. Nə var, nə də qoyasan? Yoxdan allah da bezardı, bəndə də.*

- *İndiki uşaqlar qorğanı bəyənirlər. Pilləkənə dağıdıb gedəcəklər.*

Papaqlar əlində quruyub qalmışdı. Stolun üstündəki bayramlıqları iki papaqlıq deyildi. Bir papağı doldura-doldurmayaıdı. Yəqin hələ yenə papaq atan olacaqdı. Qadağan edəcəkdı? Dədə-baba adətiydi. Dünyanın düz, yaxşı vaxtlarında Novruz bayramına bir ay, ay yarım əvvəldən hazırlaşardılar. Səməni göyərdər, yumurta boyayar, həyətlərdə sac asar, təştənə qovurğa qovurar, neçə gün sərasər şəkərbura, paxlava bişirərdilər. Bayram axşamı stolun üstündə barmaq basmağa yer qalmazdı. Nə qədər torba atılsaydı, hamısına artıqlaması ilə ayın-oyun qoyardılar.

Sara özü də uşaqlara qoşulub çox torba atmış, qapı pusuşmuşdu. Nişanlısıgilə necə torba atdığı bugünkü kimi yadıındaydı. Rəhmətlik çox zarafatlıdı. Duyuq düşüb torbasını boş, bir barmaq kağızla geri qaytarmışdı: "*Bəxtini bir də sına*"...

Sara hər papağa bir qoğal, bir şəkərbura, beş-altı ucuz konfet, üç-dörd dənə də qoz qoydu. Uşaqlar qapıları səhv salmışdılar. Bura Xocalı qaçqınlarının yığıldığından da xəbərsizdilər. Bir ana, bir balaydı. Mənzil soydaşlarının zibilinə keçən, qorxudan hər şeyini qoyub qaçan bir erməninindi. O soydaşlarının ki, azərbaycan türklərini Ermənistandan, dədə-baba torpaqlarından qovmuş, Qarabağda, Xocalıda qırğınlar, görünməmiş vəhşiliklər törətmiş, Qarabağ torpaqlarını işğal etmiş, qarabağlıları yurd-yuvalarından didərgin salmışdılar. Xocalı qırğınında ermənilər Fatma xalanın ərinə, oğlunu evli-əşikli yandırmışdılar. Qızının ərinə, körpələrini güllələmişdilər. Fatma xala qızı ilə neçə gün meşədə qar-qiyamatda itin zülmünü çəkmiş, təsadüf nəticəsində sağ qalmışdı. Şəkər, ürək xəstəliyi tapmışdı. Saranın barmaqlarının bir neçəsini don aparmışdı.

Ana-bala tulapayı pensiya və dövlətin ayırdığı yardımla dolanırdılar. Bu gün qaçqınkom bayrama görə onlara bir litr günəbaxan yağı, iki kilo un, iki kilo qənd, iki kilo düyü, bir də donu açılıb iylənmiş toyuq vermişdilər. Sara bazar-dükandan bayramlıq beş-altı dənə qoğal, şəkərbura, bir kilo ucuz konfet, bir kilo alma, yarım kilo qoz, yarım kilo fındıq, bir-iki kilo da qovurğalıq buğda almışdı. Buğdanın bir ovucunu nəlbəkədə göyərtmişdi. Qalanını da iyi çıxсын deyə qazın üstünə qoyduğu dəmirdə qovurmuşdu.

Uşaqlar qapının ağzındakı zəif işıqda papaqlarındakı bayram payına baxanda bərk peşman oldular. Vaqif dedi:

- *Bura nahaq papaq atdıq. Bir gör nə qoyublar.*

- *Yəqin kasıbdılar.* Mehdi dedi.

- *Bəlkə də, qaçqındılar.*

Daha papaq atmaq fikrindən daşındılar. Aşağı yenəndə axırıncı mərtəbədə Mehдинin ayaq saxladığını görən Vaqif soruşdu:

- *Nədi, niyə dayandın?*

- *Bəlkə, onlara bir papaq bayram payı verək?*

- *Nə deyirəm, verək deyirsən, verək də.* Vaqif dostunun kimləri nəzərdə tutduğunu o dəqiqə başa düşdü.

Uşaqlar bayram payı yığıqları torbanı açdılar. Papağın birini şəkərbura, paxlava, yumurta, qoğal, qoz-fındıqla təpələmə doldurdular. Geri dönüb hürkək-hürkək qapını döydülər. Dolu papağı yerə qoyub daldalandılar.

- *Ay allah, mən neyniyim, yəqin yenə papaq atıblar?*

Sara ayaqlarının ucunda yaxınlaşdı. Dayanıb bayırı dinşədi, gözlükdən baxdı. Kimsəni görmədi. Qapını azca araladı. Bayaqlı papaqlardan birini qapının ağzında dolu görüb tanıdı. Başını uzadaraq sahibini axtardı. Birdən uşaqlar gözünə sataşdı.

- *Bu nədi, uşaqlar?* - soruşdu. Onlar daldalandıqları yerdən çıxıb utana-utana yaxınlaşdılar.

- Sizə bayram payı gətirmişik, xala, - dedilər.

- Nə danışırırsınız, elə şey olar? Özünü itirən Sara nə dediyinin fərqi varmadı.

- Niyə olmur? Uşaqlar yalvarışdılar. - Siz allah, götürün. Bax, götürməsəniz, papaqlı-zadlı qoyub gedəcəyik.

Sara daha nəşə demək istədi. Amma hiss etdi ki, səsinə çıxartsa, hönkürüb ağlayacaq. Uşaqların hərəkəti onu rıqqətə gətirmiş, bərk kövrəlmişdi. Dinməzçə papağı aparıb stolun üstünə boşaltmışdı. Qaytarıb uşaqlara verdi. Geri qayıdanda divanda qurcalanan anası dilləndi:

- Nədi, qızım, yenə papaq atıblar?

Sara cavab verə bilmədi. Göz yaşları yanaqlarından aşağı axırdı.

Ek. 2. Türkiye Türkçesine Aktarılmış Metin

Hava kararmıştı. Çocuklar bayram ateşinin etrafında oynuyor, şarkı söylüyor, ateşin üzerinde athıyor ve eğleniyorlardı. Vagif, Mehdi'yi kenara çekerek şöyle dedi:

- Papak atmaya gidelim mi?

- Gidelim.

- Torba almayı unutmadın değil mi? Vagif sordu.

- Hayır, aldım. Gösterdi. Cebindeydi.

Onlar birkaç gün önce bayramda yani çarşamba akşamı evlere birlikte torba daha doğrusu papak atmaya karar vermişlerdi. Mehdi'nin getirdiği büyük torbada evlerde papaklarına konulan şeyleri toplayacaklardı. Sonunda da hepsini baba malı gibi ortadan ikiye böleceklerdi. Vagif ile Mehdi'nin yaşadığı yerde çok sayıda beş katlı bina vardı.

Çocuklar ilk kez papak atmıyorlardı. Geçen bayramda özel bir tecrübe kazanmışlardı. Evlerin hepsine papak atmazlardı. Daireleri giriş kapılarına göre değerlendirirlerdi. Kapıları tahtadan, çok eski ve bir de çok pahalı olan evlere yaklaşılmazlardı. Kapılar ev sahiplerinin aynasıydı, sahiplerine benziyordu. Baktıklarında hangi kapının sahibinin çok zengin, hangi kapının sahibinin çok fakir olduğunu anlardı. Tahta ve eski kapıların sahiplerinin çoğu fakirlerdi. Onlardan bir şey beklenilmezdi. Zenginlerin ise kale kapılarını anımsatan gösterişli kapıları kendileri gibi yenilmezdi. Her zaman her adamın yüzüne açılmazdı. O kapıların arkasında yenilip içilenler de sıradan insanların yiyip içtiklerine benzemez, her papak atanın papağına konulmazdı. Allah bereket versin, ne toplarlarsa orta hâlli kapılardan toplarlardı. Onların sahipleri daha cömert ve eli açıklardı.

Çocuklar kapıları bitire bitire hayli papak attılar, torbalarını ağzına kadar doldurdular. Son binaya yaklaştılar. Çok düşünmeden üçüncü kattaki ilk kapıyı çaldılar. Papaklarını atıp gizlendiler. Kapı çalındığında Fatma teyze televizyondaki bayram konserini izliyordu.

- Bak kimdir, kızım? Mutfakta bir şeyler hazırlayan kızına seslendi. Kapı deliğinden bakan Sara, arkasına döndü ve fısıldayarak şunları söyledi:

- Papak atmışlar. Kapıyı açıp açmama konusunda kararsızdı.

Sabırları bayram fındığından da küçük olan çocuklar kapıyı bir kere daha çaldılar. Sara, istemeyerek de olsa kapıyı açtı ve papakları yerden kaldırdı.

- Şimdi ben bunlara ne koyayım, anne? Papakları annesine gösterdi.

- Buğdaydan (kavrulmuş buğday) koy, kızım. Ne var ki ne koyasın? Yokluktan Allah da sıkılmıştır, kul da sıkılmıştır.

- Şimdiki çocuklar buğdayı beğenmiyorlar. Merdivene dağıtıp gidecekler.

Papaklar elinde kuruyup kalmıştı. Masanın üstündeki bayramlık hediyeler iki papaklık değildi. Bir papağı ya doldurur ya doldurmazdı. Ayrıca yine papak atan olacaktı. Yasak mı edecekti? Ata baba âdetiydi. Dünyanın en güzel zamanlarında Nevruz Bayramı'na bir ay ya da yarım ay önceden hazırlanırlardı. Semeni yeşertir, yumurta boyar, bahçelerde saç asar, kazanlarda buğday kavurur, birkaç gün boyunca şekerpare ve baklava pişirirlerdi. Bayram akşamı masanın üstünde parmak basmaya yer kalmazdı. Ne kadar torba atılırsa atılsın, hepsine fazlaca koyarlardı.

Sara da çocuklarla birlikte çok torba atmış, kapılarda saklanmıştı. Nişanlısının evlerine torba attığı gün bugünkü gibi aklıdaydı. Rahmetli çok şakacıydı. Torbasına hiçbir şey koymadan, küçücük bir kâğıtla geri vermişti: "Şansını bir daha dene..."

Sara, her papağa bir küçük pide, bir şekerpare, beş altı tane ucuz şeker, üç dört tane ceviz koydu. Çocuklar kapıları yanlış çalmışlardı. Burada Hocalı kaçkınlarının yaşadıklarından habersizlerdi. Bir anne ve bir kız birlikte yaşıyorlardı. Yaşadıkları ev soydaşlarının çöplüğüne giden, korkudan her şeyini bırakıp kaçan bir Ermeni'ndi. O soydaşlar ki, Azerbaycan Türklerini Ermenistan'dan, ata baba topraklarından kovmuş, topraklarını işgal etmiş, Karabağlıları yurt yuvalarından mahrum bırakmıştı. Hocalı Katliamında Ermeniler, Fatma teyzenin kocasını ve oğlunu evle birlikte yakmışlardı. Kızının eşini ve çocuklarını kurşuna dizmişlerdi. Fatma teyze ve kızı birkaç gün ormanda kar kıyamette zulüm çekmiş, tesadüfen sağ kalmışlardı. Fatma teyze, şeker ve kalp hastası olmuştu. Sara'nın birkaç parmağını don vurmıştu.

Anne ile kızı emekli maaşı ve devletin verdiği yardımlarla geçiniyorlardı. Bugün ise bayram nedeniyle onlara bir litre ayçiçeği yağı, iki kilo un, iki kilo şeker, iki kilo pirinç ve buzu çözölmüş kokan bir tavuk vermişlerdi. Sara, çarşıdan bayramlık beş altı tane küçük pide, şekerpare, bir kilo ucuz şeker, bir kilo elma, yarım kilo ceviz, yarım kilo fındık, bir iki kilo da buğday almıştı. Buğdayın bir avucunu çay tabağında yeşertmişti. Kalanını ise ocağın üstüne koyduğu demirde kavurmuştu.

Çocuklar kapının ağzındaki zayıf ışıktan papaklarındaki bayram payına bakınca çok pişman oldular. Vagif:

- *Buraya boş yere papak attık. Bir bak ne koymuşlar.*

- *Muhtemelen fakirdirler. Mehdi:*

- *Belki de kaçkındırlar.*

Artık papak atma fikrinden vazgeçtiler. Aşağı inerken son katta Mehdi'nin durduğunu gören Vagif sordu:

- *Ne oldu, neden durdun?*

- *Onlara bir papak bayram payı verelim mi?*

- *Ne diyeyim, verelim diyorsan verelim.* Vagif, arkadaşının kimleri kastettiğini o dakika anladı.

Çocuklar bayram payı topladıkları torbayı açtılar. Papağın birini şekerpare, baklava, yumurta, kavrulmuş buğday, ceviz ve fındıkla ağzına kadar doldurdular. Geri dönüp ürkek ürkek kapıyı çaldılar. Dolu papağı yere koyup gizlendiler.

- *Hay Allah, ben ne yapayım, muhtemelen yine papak attılar?*

Sara ayaklarının ucuna basarak kapıya yaklaştı. Durup dışarıyı dinledi, kapı deliğinden dışarı baktı. Kimseyi görmedi. Kapıyı biraz araladı. Az önceki papaklardan birini kapının eşiğinde dolu gördü ve tanıdı. Başını uzatarak sahibini aradı. Aniden çocuklar gözüne ilişti.

- *Bu nedir çocuklar?* diye sordu. Çocuklar saklandıkları yerden çıkıp utana utana yaklaştılar.

- *Size bayram payı getirmiştik, teyze.*

- *Ne diyorsunuz, öyle şey olur mu?* Kendini kaybeden Sara, ne dediğinin farkında değildi.

- *Neden olmasın?* Çocuklar yalvardılar. - *Allah aşkına alın. Eğer almazsanız papağı bu şekilde bırakıp gideceğiz.*

Sara bir şeyler demek istedi. Lakin konuşmaya başlasa ağlayacağını hissetti. Çocukların bu hareketi onu etkilemişti ve çok duygulanmıştı. Hemen papağı alıp masanın üzerine boşalttı. Geri getirip çocuklara verdi. Geri döndüğünde kanepede oturan annesi konuştu:

- *Ne oldu kızım, yine papak mı attılar?*

Sara cevap veremedi. Gözyaşları yanaklarından aşağı akıyordu.

Kaynaklar

ALTAYLI, S. (2005). *Azerbaycan Türkçesi Deyimler Sözlüğü*. Ankara: Prestij Matbaası.

ÇER. E. (2016). *Çocuk Edebiyatı (0-6 Yaş Çocuk Kitaplarında Çocuk Gerçekliği ve Çocuğa Görelik)*. Ankara: Eğiten Kitap.

DİLİDÜZGÜN. S. (2004). *Çağdaş Çocuk Yazını (Yazın Eğitime Atılan İlk Adım)*. İstanbul: Morpa Kültür Yayınları.

KOMİSYON. (2010). *Seçme Hikâyeler (Edebî Azadlık Müsabakası)*. Bakü: RFE/RL İNC Neşriyatı.

- SAĞLAM. S. (2020). *Türkmenistan Çocuk Edebiyatı (Dönemler-Temsilcileri-Türler)*. Ankara: Bengü Yayınları.
- SEVER. S. (2019). *Çocuk ve Edebiyat*, İzmir: Tudem.
- SEVİM, P. (2018). *Mircevat Ahıskalı ve Eyvaz Zeynelov'un Hikâyelerinde Göç ve Sürgün*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Uşak Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- SÖZEN. Y. (2022). "Melike Günyüz'ün "Nasrettin Hoca ve Cimri Komşusu" Adlı Hikâyesinin Çocuk Edebiyatını Yapılandıran Temel Ögeler Bağlamında İncelenmesi". *Folklor Akademi Dergisi*, C. 5, S. 3, 778-793.
- ŞİRİN. M. R. (2000). *99 Soruda Çocuk Edebiyatı*. İstanbul: Çocuk Vakfı Yayınları.
- ZEYNALOV, E. (2011). *Kara(b)ağlayan Hikâyeler*. Ankara: Bengü Yayınları.
- ZEYNALOV, E. (2016). "Hâl Tercümesi". *Köroğlu Aylık Dil, Kültür ve Edebiyat Dergisi Azerbaycanlı Yazar Eyvaz Zeynalov Özel Sayısı*, C. 2, S. 11, 5-6.
- ZEYNALOV, E. (2017). "Hâl Tercümesi". *Temrin İki Aylık Düşünce ve Edebiyat Dergisi Eyvaz Zeynalov Özel Sayısı*, S. 81, 3-5.
- ZEYNALOV, E. (2018). *Bahalı Şokolad Kutusu (Uşak Hikâyeleri ve Nağullar)*. Bakü: Han Neşriyatı.
- YURTTAŞ. H. (1997). "Çocuk ve Kitap", Ana Dili Eğitimi ve Çocuk Kitapları Sempozyumu. (Ed.: Didem Güneri Öztaşbaşı), 56-64, Ankara Ankara Üniversitesi Tömer Dil Eğitim Merkezi.